

Oldřich Daněk

VY JSTE JAN

Divadelní fuga

© Oldřich Daněk 1988

c/o DILIA Praha

O s o b y

Bernard, žalářník ve františkánském klášteře

Etka, jeho dcera

Štěpán Páleč, Mistr pražské univerzity

Stanislav ze Znojma, bývalý rektor

Petr z Mladoňovic, bakalář

Jakoubek ze Stříbra, kněz

Jeroným Pražský, Mistr mnoha univerzit

John Wicliffe (Viklef), oxfordský kacíř

Zikmund, německý císař a uherský král

Václav Čtvrtý, český král

Žofie, královna

Zbyněk Zajíc z Hasenburka, bývalý pražský arcibiskup

Jindřich Lefl z Lažan a na Krakovci

Jan Zúl z Ostředka, loupežný rytíř

Kojata, farář

Julinka, konkubína

. Sbor kardinálů

Půlkruh třinácti moderních, otáčivých křesel, zatím prázdných. V pozadí pódium pro malou kapelu - nad tím vším zmatení světa - toho tenkrát - i toho dnes.

O STÍNECH

Dvěma protilehlými uličkami jdou na jeviště želárník Bernard a jeho dcera Betka. Pokřikují na sebe šíří hlediště.

Bernard Ty tady nemáš co hledat!

Betka Chtěla jsem ho vidět.

Bernard To není dvouhlavé tele, ani zázračný poustevník. To není papoušek v kleci.

/Oba vstoupili na jeviště/

Betka Když ono se o něm tolik mluví. Vdova Fida, co u ní bydlel, když přijel do Kostnice, tak ta vdova říká, že někdy byl úplně obyčejný člověk - a někdy měl kolem hlavy svatozář.

Bernard Tak ať to nikde neříká nahlas, ta Fida. Svatozář!

Betka Jako svatí, co je malujou na obrazy.

Bernard Až ji zevřou, tak taky uvidí svatozář. Všecky andělíčky uvidí.

Betka Ani není hezký.

Bernard Skoro rok v kriminále na kráse nepřidá.

/Stojí vedle sebe, dívají se kamsi do středu hlediště. I jiní se tak budou obracet k hledišti, ale každý jinam, někteří dokonce někam vzhůru, k balkonům a galériím. Zprvu to bude vypadat jako zmýlená, teprve časem, každý jindy a po

svém, by mělo hlediště pochopit, že oni jsou na onu prchavou chvíli-ku divadelního představení - že oni všichni jsou Mistr Jan/

- Betka To už říkala i Fida, že hezký není. Docela obyčejný, malý, přitloustlý, říkala Fida. Dokud nezačne mluvit.
- Bernard Hm. Potom zhubne?
- Betka Aspoň přitloustlý se mi nezdá.
- Bernard U nás nezhubnul! Na stravě okrádáme co nej-
mírněji a jenom jak je nezhytně nutné. My
nejsme dominikáni, tady je slušný mino-
ritský kriminál.
- Petr /z Mladoňovic, zatím spíš jenom jeden ze stínů,
kteří se vynořili odevšad a motají se teď
v prostorách půlkruhu křesel, neurčití, uvol-
nění, bez pořádku v příchodech i odchodech/
K dominikánům jsem mu mohl aspoň přinést
kožich a inkoust.
- Betka Kdo to je?
- Bernard Stíny. Těch si nevšímej. Vždycky v té poslední
noci přicházejí.
- Betka Stíny?
- Bernard Někdy víc, někdy míň. Občas to bývají i ženské,
pěkné, macaté - a někdy ani ne moc oblečené.
On je ovšem kněz - takže - jak se tak dívám,
samý chlap v sutaně nebo v komži nebo
s biretem.
- Betka Táhleten má dokonce korunu.
- Bernard /s úctou/ Hm - žádný obyčejný vězeň.
/Obrací se k Petru z Mladoňovic/
A vy, mladý pane, kdopak jste? Vy mi nic
n říkejte o kožichu a inkoustu u dominikánů!
Kožich nepotřebuje, je červenec. Ostatně kožich -
prosím! Kožich, když je zima, je věc křesťan-
ského milosrdenství, žalárníkovo slitovnosti
a přiměřeného úplatku. Zatímco inkoust je věc

žalářníkovy cti. Protože každý dozorce ví - dokonce i ti dominikáni to museli vědět - že inkoustem se dají natropit i ty nejhorší zločiny. Takže o inkoustu mi tady nemluvte, já jsem žalářník se zásadami, sečtělý, pane, já si ve volných chvílích čtu v dílech svatých otců - a že volných chvíl je tady dostatek. /Ukazuje do hlediště/ Takže jestli teď má inkoust a někomu píše, tak já o tom nevím a vědět nechci, a je to leda mámení smyslů; zrovna jako vy všichni. Abychom si rozuměli!

Zúl Rozumím ti dobře.

Bernard Netykat. Tady i stíny s korunovanými hlavami jsou pořád jenom stíny!

O BLAHODÁRNÉ NEVĚDOMOSTI

Betka /v popředí, dívá se do hlediště/ Opravdu je to poslední noc?

Páleč /ještě pořád mezi stíny - řezavě/ Nikdo o tom nepochybuje. Ani on ne.

Betka Já bych o tom třeba chtěla pochybovat.

/Nasvětluje se scéna, stíny
dostávají tváře/

Žofie Z nevědomosti, sestřičko. /Trpce/ Nevědomost má své výhody.

Kojata /nadšeně/ Nevědomost má veliké výhody. Ovšemže - žádná veliká výhoda vám nespadne do klína. Taky se musíte starat, abyste v pravou chvíli a na pravém místě... Vyžaduje to péči, prosím.

Viklef Nevědomost je nevědomost. Je vždycky hloupá, potupná a surová.

Kojata Ne vždycky, prosím.

- Viklef Vždycky.
- Kojata /se ukloní/ Třeba máte, prosím, postavení, ve kterém si můžete dovolit všecko vědět.
- Viklef To mám.
- Kojata Račte být papežem, prosím? Ani Svatý otec, jak všichni tady vědí, není v těchto časech to nejpevnější postavení, ani ten ne, prosím!
- Jakoubek Jeden například zrovna taky sedí ve vězení, taky na Gottliebenu, tam to znáš, Mistře. Jeho ovšem nadrží na vrcholku věže ve větru a dešti.
- Kojata Ale co je to platné, sedí v kriminále, Svatý otec prosím! Takže dovolte-/obrací se k Viklefovi/ každé postavení, jak vidíte, je víc než vratké, neračte, prosím, to své přeceňovat.
- Viklef Mé postavení je neotřesitelné. Jsem už jednatřicet let mrtev.
- Kojata To pak ovšem, to potom je snadné.
- Žofie Stejně jste to snad nemusel říkat. Nevědomost hříchu nečiní.
- Kojata A stejně to od vás nebylo zrovna taktní, první se o kráse nevědomosti ráčila zmínit Její Milost královna.
- Viklef Proto to nebyla menší hloupost.
- Kojata /se přežehná/ Tohle o královně!
- Betka Nehádejte se, prosím vás. Nesluší se to, jestliže on - zítra umře.
- Páleč Nemusel.
- Viklef Ostatně umřete všichni.
- Václav /Čtvrtý, král/ No to je sice pravda, ale nemusí se nám to pořád připomínat. Ještě žijem, ještě jsme tady, ještě je tu a tam na světě krásně.

- Viklef Vy zrovna - vy už ani teď nejste moc naživu.
- Václav Co si to dovoluješ? Víš, kdo já jsem?
- Viklef Já vím všecko. Jste král Václav, toho jména Čtvrtý.
- Václav A kdo jsi ty?!
- Zikmund Že si dovoluješ urážet korunované hlavy - a plést se mezi živé?
- Viklef Jmenuju se John Wycliffe.
- Petr Ten anglický...
- Viklef Ten anglický kacíř z univerzity v Oxfordu.
- /Petr se hluboce ukloní, ten nejstarší ze stínů, stříbrovlasý Stanislav ze Znojma, váží dlouhou cestu - a jde mu pohlédnout do tváře/
- Zbyněk /Zajíc z Hasenburka, bývalý arcibiskup/
Upadli jsme do pěkné společnosti.
- Zikmund Nejsme tu dobrovolně. Ví někdo, proč tu jsme?
- /Chvíli všichni mlčí/
- Václav Neznám žádného Viklefa - a odmítám znát!
V Čechách nikdy nebylo žádného viklefismu ani žádného jiného kacířství - a Mistr Jan Hus/ukazuje do hlediště/ je tu nevinně.
- Jindřich Befl /z Lažan a na Krakovci/ To bylo královské prohlášení nebo co?
- Václav Berte to jak chcete.
- Zikmund Páni kardinálové jsou jiného mínění.
- Václav Páni kardinálové jsou mi lhostejní.
- Zikmund Mně ne. Jemu, řekl bych, taky ne. /Hledišti/
Bojíš se?
- Bernard Ale to víte, že se bojí. Kdo by se nebál?
Nikdo neví, jaké je to - TAM.

Kojata A blahoslavena buď naše nevědomost.

O ŠKODLIVOSTI PÍSNÍ

Betka /otci/ Směla bych mu zazpívat?

Bernard /pokrčí rameny/ Když tě bude poslouchat?

Betka Bude poslouchat. Je to píseň o volnosti.

Lefl Písně o volnosti se nemají zpívat vězňům.

Jeroným A co se jim má zpívat? Pohřební?

Bernard To se náhodou moc pletete. Kdyby nebylo vězení, tak byste volnost měli za něco tak obyčejného jako vzduch nebo holiče nebo myši. Bez vězení byste po volnosti ani nevzdechli. Jedině uvozhřený kůň vám dovolí uvědomit si, že jsou taky uslechtilí hřebci.

Zikmund Zabte už, prosím vás, někdo toho vězeňského myslitele.

Bernard Moc se tady nerozkřikujte, tady nejste u dominikánů. Na vašem místě, pánové, bych duchovní význam vězení nepodceňoval.

/Betka začíná zpívat píseň beze slov, jen ve vokálech, širokých a někdy divokých jako trysk těch hřebců. Světla se soustřeďují na zpěvačku a stíny se zvolna dají do vážného, ne-skutečného tance. Píseň se zmnožuje v dívčím mnohohlase. V závěrečných tónech se stíny znovu nasvětlují/

Zbyněk A říkejte si, co chcete, začalo to písněmi. /"Svému" Husovi v hledišti/ A tys to začal! Písněmi!

Jeroným Vy jste si nikdy nezazpíval, arcibiskupe?

Zbyněk Záleží na tom, kde se zpívá, co se zpívá, a proč se to zpívá.

- Stanislav Zpívaly se jenom zbožné písně na zbožných místech.
- Zbyněk Nikdy se nezpívají jenom zbožné písně.
- Pálec A taky záleží na tom, kdo je zpívá.
- Zbyněk A taky kdo je zpívá. /Velmi útočně Husovi/ Staletí byl kněz prostředníkem mezi Bohem a lidmi. A té zlé a temné a hloupé verbeži stačilo občas vylézt ze svých špinavých děr, přijít do kostela, vyslechnout kázání, odlepit ze sebe kousíček své špíny - a přijmout z kněžských rukou tělo Páně. Pak zas mohli zalézt do své ubohosti. Jenomže tys chtěl, aby 'byli účastni!" Učil jsi je zpívat!
- Stanislav Píseň nemůže být hřích!
- Zbyněk A už jsi nepomyslel, že když jednou začnou otevírat hubu v chrámě Páně, budou za chvílku chtít i kázat - a možná i proměňovat chléb v tělo Kristovo. Písněmi to začalo, říkám vám - a ani my jsme to nedokázali včas rozeznat. Docela se nám líbilo "Svatý Václave, vévodo české země...", jenomže jsme si nepovšimli, že ten zpěv vychází z tlam, kterých se slušný člověk bojí.
- Viklef To jste vy, ten arcibiskup, co dal v Praze spálit moje knihy?
- Zbyněk /je rozhořčený - a tak jenom odsekne/ Ano, to jsem já.
- Viklef Na tak hloupý čin máte pozoruhodné názory.
- Zbyněk Spálil jsem vaše knihy - a nespálil jsem jich dost. To je celá moje vina.
- Jeroným "Odevzdat knihy řečeného Mistra lidem, kteří jim vůbec nerozumějí, pravdám se posmívají dřív, než je chápou a kárají je dříve, než porozumí třeba jen jejich části."
- Zbyněk To napsal on, že?
- Petr Ano, to napsal on.

- Zbyněk Vypadá to na něho.
- Petr /zpívá/ Arcibiskup abeceda spálil knihy
i nevěda co je v nich.
- Zbyněk Taky píseň.
- Kojata /smířlivě se usmívá/ Zpívala si ji celá
Praha, prosím. Pak rektor má pravdu, proč
mít za zlé trochu toho zpěvu?
- Zbyněk /si nevšímá Kojaty - Husovi/ Tys učil chámská
hrdla písním a ty... /myslí Jeronýma/ tys
možná tu posměšnou o mně dokonce složil,
aspoň to na tebe vypadá. A kam jste došli?
Zítra budou hořet na hranici jeho knihy -
a dokonce i on sám.
- Jeroným A to má být důkaz čeho?
- Zbyněk Já jsem netoužil po hranicích, já ne! Já jsem
se jim snažil zabránit! Snad hloupě - už to
tak vypadá, že jsem byl vždycky jenom hloupý
mladý rytíř.
- Jeroným Který si nezpíval.
- Zbyněk Který si právě zpíval - a nevěděl, co činí.

O TOM, KDO JSME

- Václav Byl jsi pražský arcibiskup. Stačilo ti
poslouchat svého krále a svého papeže.
- Zbyněk Jenomže jsem někdy nevěděl, kterého papeže
a kterého krále.
- Václav Já jsem byl vždycky tvůj král!
- Zikmund Nechte toho.
- Václav Vždycky!
- Zbyněk Nemilostivý král.
- Václav Protože sis chtěl krále vybírat podle toho,
jak se ti to hodilo! Dokonce i papeže.

- Zúl /Jan Zúl z Ostředka, posměšně/ Bylo na výběr, ne?
- Václav /se po něm otočí/ Zase jeden, co si chce krále vybírat. Jako se vybírá sedlo nebo žena nebo pes. Ale já jsem byl váš král!
- Zikmund Nechte toho, říkám vám.
- Václav /bojovně - oba bratři jsou na sebe alergičtí/ A proč?!
- Zikmund Protože vaše háčky jsou malichernější nežli sedlo a žena a pes.
- Václav Nemusíš je poslouchat.
- Zikmund No to právě mě zajímá! Co tu hledám? Proč tu jsme?
- Žofie Protože nás pozval.
- Zikmund On? /Zahledí se do hlediště/ Proč právě mě? Mistře Jene?!
- Žofie Náš všecky.
- Zikmund Ale k čemu mu jsme? Kdo vůbec jsme?
- Betka Stíny, pane.
- Zikmund Odmítám být stín. Římský císař nikdy nemůže být stín. Ale kdo například je támhleto odporné individuum, které jsem v životě neviděl a vidět nechci.
- Kojata Já, prosím, se nijak nevnucuju. Já bych byl moc rád jenom stín - i když na stín jsem trochu bytelný.
- Jakoubek A žvanivý.
- Kojata Ano, prosím, nějak žvaním, sám si to neumím vysvětlit. Třeba si mě on právě tak představuje, ale to, prosím, se mýlí. Já bych se nejraději zahrabal pod zem, abyste si mě ani nevšimli, namouduši.
- Petr Tak se zahrab, tam taky patříš.
- Kojata Já bych rád! Nějaký Řek prý kdysi zapálil

jeden veliký chrám, jenom aby jeho jméno vstoupilo do dějin. Ale já vám přísahám, že já bych žádný chrám nejenom nezapaloval, já bych dokonce ani nehasil, právě pro ten případ, že by se mi to snad uhasit podařilo - a že bych se stal, nedej bože, slavným. Já jsem tu jistě omylem. Ostatně jsem se s Mistrem /ukloní se k hledišti/ nikdy ani nesetkal.

Lefl Zapomněl jsi říct, kdo jsi?

Kojata Moje jméno, bohužel, nezůstalo ve stínu. Já jsem, prosím, onen proslulý Kojata, několik far, mnoho obročí, nějaké ty lázně - pánům nemůžu nic namlouvat, zkrátka bordely - trvalé opilství, lichva, konkubíny... Já jsem, prosím, je mi líto, ztělesnění bahna, do něhož kleslo naše svaté kněžské povolání. Hluboce se stydím.

Václav Tak o tom aspoň drž hubu!

Kojata Když tím se to, prosím, bohužel nespraví. To se ví, moje podniky, však ostatně leckterý z pánů je radče znát, na nikoho se nedívám, diskrétnost je v našem povolání podmínka, jsou to podniky čisté, žádné rvačky, žádná krev, obsluha skvělá, Julinko, předved

/Děvče, které ho doprovází a posedává na opěradle jeho křesla, se zvedne k několika tanečním pohybům/

nebo ne, teď se to nehodí. Vidíte, i tohle mi uklouzne, když se vám právě zpovídám. Jednoduše ničema, jenom snad - že jsem malá myš - a vůbec nechápu, proč Mistr povolal právě mě. Proč ne Petra ze Všerub, nebo Zbyňka z Hasenburka - vlastně ne, ten je přítomen.

Zbyněk Takže o mně si myslíš, že jsem byl velká myš. Snad dokonce krysa?

Kojata To bych si nikdy nedovolil. Já jsem krysa, prosím, krysa jsem já. Toseví, taková malinká.

Zikmund To je opravdu povznášející společnost.

- Kojata Tak mi jednoduše, prosím, neračte věnovat pozornost. Najdete i horší. Támhle ten, například - je vrah.
- /Ukazuje na Zúla, který nereaguje, jen se mlčky pohupuje v křesle/
- Betka Ne!
- Lefl Je to pravda?
- Kojata Já ho znám. Před dvanácti lety ho v Praze věšeli.
- Betka Vrah?
- Zúl /vstane/ Jmenuju se Jan Zúl z Ostředka - a visel jsem na vrcholku velké šibenice, pode mnou padesát mých kumpánů. Ale na rozdíl tadyhle od myši... /vystupuje na předscénu k Janovi/ ... my jsme se znali.
- Jakoubek To je lež. Nikdy se nestýkal s takovými lidmi.
- Zúl Nemusíte se bát o jeho ctnost. Zvolil jsem si ho za zpovědníka před tou svojí slavnou a velikou chvílí. Už tenkrát měl pověst svatého muže. Tak jsem se s ním chtěl potkat, já, ten největší pekelník, loupežný rytíř a zhoubce zemský. /Hledišti/. A dokonce, řek bych, že i vím, proč mě chceš vidět. Právě v tuhle noc. O tom, proč tu jsme.
- Václav /zničehonic hystericky/ Ale já vás nechci vidět! Nikoho z vás! Já nejsem v Kostnici a nepatřím sem! Váš Mistr Jan mě nezajímá!
- Bernard Jenom klid. Zvou si kdekoho, tak už to bývá. Někteří se chtějí rozloučit, jiní trochu zopakovat to slzavé údolí, co mají za sebou - a co už končí.
- Lefl Jsme tady z jednoho jediného důvodu - a vy jej všichni znáte. Jenom nechcete znát, to je vše.
- Páleč Takové nařčení odmítám.
- Žofie A z jakého důvodu, to mě zajímá. Nikdy jsem vlastně nebyla ve vězení.

- Václav Já tu vůbec nejsem!
- Žofie /Leflovi/ Z jakého důvodu? - Co podle tebe nechci znát?
- Lefl Věří, že se nebudem jenom dívat, jak ho vedou na hranici a jak zapalují slámu!
- Páleč A co máme pro něj dělat, když on sám pro sebe neudělal nic?
- Lefl Chytá se stébélka naděje, že ho odtud dostanem. A vy žvaníte o vrazích, o písničích, o zapalování chrámů...
- Páleč - /bojovně/ Místo abychom co?
- Lefl Místo abychom si řekli, ten připraví za hradbami koně, ten podplatí hlídku v bráně, ten podrízne hrdlo žaláříkovi.
- Bernard Tak moment. To ani náhodou.
- Lefl Věří, že ho odtud dostanem! Že za svítání bude sedět na koni a uhánět s hloučkem věrných k české hranici, tam ať si nás honí. A ví, ví moc dobře, že je to jenom jiskřička naděje. Ale tou jiskřičkou měří teď všecko. Nás, naše přátelství...
- Zikmund Kdyby myslel na útěk, nezval by sem mě. Říkám, že jsem tu omylem.
- Lefl Byl jste to vy, císaři a pane, kdo řekl - přísámbůh, že vyvedu Husa ze žaláře, kdybych měl dveře vypáčit. Řekl jste to?
- Zikmund To už je pár měsíců.
- Lefl Řekl jste to?
- Zikmund Ale ano, vždyť říkám, před pár měsíci.
- Václav Můj bratr totiž vždycky říká jenom to, co se mu právě hodí do krámu.
- Zikmund Samozřejmě. A taky jsem řekl - kdekoli seznám kacíře, sám jsem pod ním ochoten

zapálit hranici. A to jsem řekl před několika dny svatému konciliu. Takže si z mých výroků můžete vybrat, ale ten druhý je čerstvější.

Jeroným A taky jste řekl - poněvadž nám přináleží lapiti lištičky, pustošící vinici Hospodinovu...

Zikmund Ano, taky to jsem řekl! Vždycky říkám co je přiměřené okolnostem. Každý rozumný člověk říká, co je přiměřené okolnostem.

Jeroným /ukazuje do hlediště/ On ne!

Zikmund /až po chvíli/ Proto jsem taky já římský císař a on odsouzený kacíř.

Jakoubek Ještě nebyl odsouzen!

Zikmund Za pár hodin to páni kardinálové napraví.

Jakoubek /štěká na Zikmunda/ "Mistr Jan je v ochraně císaře a svaté říše římské a má poddaní všichni ať poskytnou jmenovanému záruky bezpečí!"

/Zikmund jen pokrčí rameny/

Lefl Takže vy mu nepomůžete? Nikdo z vás mu nepomůže!

Páleč Mohl si pomoci sám. A neudělal to.

Zikmund Řekl bych, že ti z pánů, kteří ještě nejsou mrtvi, netouží nijak po sebevraždě. A protože vždycky jedním přiměřeně okolnostem, doporučuji tady žalárnickému filozofu, aby zdvojnásobil stráž.

Bernard To je zbytečné.

Zikmund /Leflovi/ Pan Jindřich Lefl z Lažan a na Krakovci už si snad vybral svůj díl odvahy. Schoval jsi ho na své tvrzi v čase, kdys byl povinen dát ho zatknout a poslat jako balík do Říma nebo do Avignonu. Kdys byl povinen ho zabít, kdekoli ho potkáš, protože byl v kletbě. A tys ho ukryl - a svatá církev, nebo možná já, ti to jednou sečtou. Tak už aspoň teď začni myslet hlavou - a ne svým dlouhým mečiskem.

Lefl Snažím se myslet srdcem, pane.

Zikmund Je to na tvých myšlenkách vidět.

Viklef I naše nedokonalá věda ví, že srdce není zrovna studnou myšlení.

Lefl . To jsme opravdu všichni tak zbabělí? Copak opravdu nikomu už nic nestojí za ten jeho vlastní, mizerný život?

Zúl Jemu ano.

Lefl Tak proč ne nám? Proč aspoň na chvílku nechceme být jako on?

Petr Všichni chceme být jako on.

Stanislav Jenomže...

Jeroným /velmi hořce/ Jenomže nikdo z nás nechce být na jeho místě.

Stanislav Ani ty?

Jeroným Vlastně ani já.

Stanislav O tobě jsem si to nemyslel.

Jeroným Já o sobě taky ne.

Lefl Zdá se vám tak těžké - umřít v boji? V boji - ne v příkopu! On má umírat v plamenech!

Žofie Proč to aspoň nezkusit.

/Hudba/

Betka Co zmohou stíny?

Žofie Proč to nezkusit?

Petr Něco na tom je. Je to zbytečné umřít v boji?

Viklef V marném?

Lefl No a co? Tak v marném!

Stanislav Co kdyby nebyl marný?

/Všechny zachvátí jakési euforické
nepřirozené nadšení/

Zikmund Mně by se to hodilo. Utek. - utek! Já ho
nehlídal.

Kojata Koně bych sehnal, našinec má známé všude.

Žofie Hlídky v branách by se daly podplatit.

Václav Mě vyvedli ze žaláře převlečeného za mnicha.

/Všichni jsou náhle v horečném
pohybu/

Viklef Nemůže se to podeřít.

Lefl Aspoň naše děti řeknou - zkusili to a padli!

Zúl Tak na co čekáme?

Jakoubek Kdo zařídne žalářníka?

Zúl Na to jsou tu odborníci.

/Huďba náhle končí/

Bernard Račte se uklidnit, pánové. Podřezávat krk
žalářníkovi a prchat v temné noci -
to je děj. A tahle noc nemá děj. Je to
jenom noc, jeho noc. Nepatří vám.

Betka Temná.

/Všichni se zvolna rozcházejí
ke svým křeslům/

Bernard Co?

Betka Že je temná, ta noc.

Bernard To noci bývají. Žádné vzrušující děje,
prosím.

Jeronym A kdo jsi ty? Žalářník? Funebrák? Pořadatel?
Havran?

Bernard Tak nějak podobně. Jak chcete Co třeba

anděl? Podle mne jsou andělé vlastně dozorcí nás, ubohých smrtelníků.

Petr Na anděla vypadáš nejmíň.

Bernard Nikdo neví, jak andělé vypadají.

Petr On - to bude vědět už brzy.

Jakoubek Nechtěl by být osvobozen. /Hledišti/ Vsadím se, že ty sám bys to odmítl.

Lefl Pohodlná výmluva.

Jakoubek Věděl, co ho čeká. Všichni to věděli. Kdyby se chtěl zachránit, nikdy by nebyl do Kostnice přišel. /Husovi/ Mám pravdu?

Jeroným Máš.

Kojata Přesto, prosím, jenom tak pro pořádek, neměli bychom zapomenout na tu hlavní otázku, kterou tady ten bojovný pán položil. Já bych si, prosím, dovolil odpovědět: ano, jsme tak zbabělí. Bohužel, prosím. Nějaký ten výkřik v davu, nějaké to gesto, co jde vzít snadno zpátky...

Zikmund Co si to dovoluješ? Proč mluvíš za nás?

Kojata Vyjímaje, samozřejmě, korunované hlavy. Ty jsou, prosím, mimo, to se rozumí samo sebou.

Zikmund Tady nikdo nesoudí nás, on je souzen! A jestli má sebemenší pochybnosti, že je souzen právem, tak proč si sem nezavolá své soudce? Proč tu není kardinál pařížský a florentský nebo Konrád Wallenrod?

Stanislav Třeba chce, aby ho soudili přátelé. Aby teď oni řekli - vinen - nevinen.

Kojata Jestli stojíte o můj názor, tak podle mne má soudu plné zuby.

Bernard A to oni tu někde budou.

Kojata Kdo, prosím?

Bernard Páni kardinálové, někde tu budou.

/Daleko vzadu se opravdu začínají hemžit nějaké temné stíny. Zatím tiše zní hudba/

- Jeroným Třeba jsme my ten soud, na kterém mu opravdu záleží. Co si o něm myslí kardinálové, věděl, než vyjel z Prahy.
- Petr Nevěděl. Doufal. Věřil, že pravda je silná.
- Páleč Co máme říkat? Vinen? Nevinen? K čemu to bude? Kde na to berem právo?
- Stanislav /v popředí, tiše, jaksi lítostivě, velmi naléhavě/ Nemyslím, že potřebuješ naše soudy. Ale... jestliže my, my, ne kardinálové, řekneme - ano, i ty neseš část viny... jestli to řeknem - odvoláš?
- Jakoubek To i my ho máme soudit? I my?
- Jeroným /na opačné straně jeviště než Stanislav ze Znojma/ Odvoláš?
- Bernard No vidíte, to je rozumná řeč. To by snad mohly dokázat i stíny.
- Jakoubek Co?
- Bernard Aby zítra odvolal.
- Jakoubek Nikdy to neudělá.
- Petr Nepřiměli ho k tomu jiní - a mocnější než my.
- Páleč On chce být mučedníkem. On chce!
- Bernard Máte spojence.
- Zůl Vím, co myslíš.
- Bernard Abys ty nevěděl.
- Betka Jakého spojence?
- Zůl Strach.

/Ti vzadu vstupují do světla,
je to pestrý sbor kardinálů.
Zvolna, neochvějně, v široké
řadě postupují proti nám/

Jakoubek Nikdy se nebál.

Bernard Tak teď má k tomu poslední příležitost.

Jakoubek Před šesti lety, před tebou, králi, před
tebou! - sám nabídl, že vstoupí na kacíř-
skou hranici, jestli mu někdo dokáže
z Písma, že se mýlí.

Zikmund No tak teď už se přesvědčil, že nikdo nemá
zapotřebí mu něco dokazovat.

/Sbor přepestrých, svítivých,
bchatých sutan už postoupil až
do středu jeviště, před nimi
jáhen v rochetě mává káditelnicí,
postavy příběhu jim jdou z cesty,
i hudba graduje - ale přece jenom
se ta vážná a hrozivá řada zasta-
ví ještě za řadou křesel. Před
ně předstupuje Bernard, z hlubin
své hazuky vytáhne červenou ka-
tovskou kuklu/

Betka /vykřikne/ Nedělej to!

Bernard /klidně a smutně/ Je to moje povolání.
/Narazí si kápi/

/Hudba ostře končí - ticho/

Stanislav /v popředí, stydí se za to, co říká/
Jestliže i my se připojíme k nim - odvoláš?

/Postavy - stíny zas předstupují
před tu jasnou září kardinál-
ských ornátů. Ale světlo na tom
šiku temní a řada se láme/

O PŘÁTELSTVÍ

Zikmund Neodvolá, všichni to víme. Je na to moc tvrdohlavý.

/Kardinálové zvolna odcházejí,
zmizí ovšem až po řadě replik.
Bernard zůstává v katovském,
Zikmund se obrací k hledišti/

Ačkoli svět by to od tebe moc potřeboval.
/Ostatním/ Taky - jaký já jsem jeho přítel?

Václav Ale ještě nedávno ses tak tvářil.

Zikmund Ty též.

Václav Já jsem byl jeho přítel.

Žofie Já též.

Václav Vy byste to říkat neměla.

Žofie Proč?

Bernard /Betce/ Pojď odtud.

Betka Nechci.

Bernard Nic na něm není. Malý, přitloustlý,
kolem hlavy nemá svatozář - a má strach.
Jako všichni.

Betka Chci tady zůstat.

/Bernard pokrčí rameny a sejme
katovskou kápi/

Václav /Žofii/ Královna nemá mít přátele.

Žofie Nesmysl.

Václav Ach. Ovšem! Cokoli v poslední době řeknu,
je podle vás nesmysl. Je to nesmysl už
jenom proto, že jsem to řekl já.

Žofie Nesmysl.

- Václav /královniným chladem velmi dotčen. Vyjde na předscénu/ A ty si myslíš, že jenom ty jsi sám?
- Zúl Jenomže vy jste sám trochu jináč.
- Václav /Zúlovi/ Ty jsi nebyl sám ani v té poslední chvílce! Viselo pod tebou padesát tvých kumpánů! /Husovi/ A vůbec - jestli my máme být tví přátelé, tos tedy měl pěknou sbírku. Vraha, támhleto krysu, co tolik stojí o to, aby byl jenom malá krysa, Mistra Pálče, co je teď u koncilu a kydá na tebe špínu. A bratříčka, mého bratříčka, na toho nesmíme zapomenout, ten ti přece poslal glejt, ten se za tebe zaručil, to je opravdu přítel! Skvěle sis vybíral přátele! I to máme společné, nejenom samotu.
- Žofie /má toho dost - vykřikne/ Vás, králi, zítra upalovat nebudou.
- Václav /je zmaten. Vlastně nechápe, proč se na něj křičí/ Tak daleko ještě nejsme. Ale už se na to připravují, už mě - MĚ - dokázali zavřít do vězení se vzácným přispěním pana bratra.
- Zikmund Už je to dávno. Mě zas kdysi zavřeli uherští magnáti. Stěžuju si?
- Václav /Husovi/ Oba máme skvělé přátele.
- Žofie /divoce/ Nejde o vás! Musíte pořád myslet jenom na sebe?!
- Václav Nemyslím na sebe. Spolu s ním umře taky trochu celé království. Celé české království!
- Jeroným Na tom, bohužel, něco je.
- Lefl A nemohl jste na to přijít trochu dřív? Ve vás doufal, vy jste byl jeho naděje.
- Václav Král není naděje, král je král. A asi ani nemá mít přátele.

Zbyněk

/vychází na předscénu, tiše zní hudba,
světlo se soustřeďuje jen na něho/ Já jsem
byl tvůj přítel, to nepopřeš.

Mladý, pyšný, bojovný.
Koupil jsem si mitru a berli,
celý rod Hasenburků se na ten úřad skládal,
zdálo se - mám vystaráno.

Chtěl jsem být bojovný arcibiskup,
viděl jsem se spíš s mečem nežli s berlou,
co já jsem taky věděl o kněžství?
Že se nesmím ženit - to se mi spíš líbilo.
Taky jsem myslel - leccos napravíš,
svatá církev je na tom žalostně,
hůř už být nemůže a zkazit není co.
Když jsem tě potkal -
když mě zasáhlo tvé horlení,
div jsem si nemyslel,

že s tvou pomocí bude ze mě svatý Tomáš.
A pak tě napadlo
nebo Viklefa
nebo vlastně bůhvíkoho z vás,
"jejich příkazy nezavazují,
nejsou-li ve shodě s příkázáními
Kristovými."

Takže mé
- mé arcibiskupské nařízení
zničeho nic neplatilo
- a jaká jsou příkázání Kristova, měl
rozhodovat kdekdo.

Písmo - říkali jste
- a každý si je vykládal po svém.
Ale proč já jsem kupoval úřad,
když slovo toho úřadu najednou nebylo
ničím?!

Nejde mi o peníze, nepodezírejte mě.
Podlomili jste jistoty.

Není jistoty!
Vy jste ji rozvrátili,
takže teď si ji hledá každý sám.
Dnes je mi to jedno, jsem mrtev.
Ale já jsem snad chtěl pálit knihy?

Měl jsem úctu ke knihám!
 Nebavily mě, ale měl jsem k nim úctu.
 Vy jste mě přinutili, abych páčil něco,
 k čemu jsem měl úctu.
 A to je podle mne
 křivda a vina.

/Světlo, které se soustřeďo-
 valo jen na arcibiskupa, teď
 zalévá celou scénu, hudba
 končí/

- Jeroným Takže ty nepálíš knihy, tys k tomu byl jenom přinucen.
- Zbyněk Ano.
- Jeroným Vlastně je odsuzují k ohni ti, co je napsali.
- Zbyněk Ano, posmíváš se zbytečně. Zbavit svět jistot je lehké. Kdo dá nové?
- Páleč Koncil.
- Jeroným Kdo?
- Páleč Kostnický koncil.
- Jeroným A hranice pod jeho nohama, že?
- Páleč Nechci, aby ho upálili. Jsem jeho přítel.
- Lefl A to se odvažuješ říkat?
- Petr Právě ty, který na něho před koncilem prskáš sliny svých výmyslů?
- Páleč Říkám tam, jenom co je pravda, štěkáte na mě zbytečně.
- Lefl Štěpán Páleč, bojovník za pravdu!
- Páleč Ovšemže ano.
- Petr A Mistr Jan tedy bojuje za lež, co?
- Páleč To není moje věc.

- Kojata Já uznávám, já jsem trochu natvrdlý, ale...
co, prosím, není vaše věc?
- Páleč Rozhodnout, co je pravda. Jestli ho chcete
soudit vy, pak já ne. Já ho nesoudím. Jsem
jenom povinen říct podle svého svědomí,
co on hlásal a jaké bludy za pravdu považoval.
- Viklef Tím myslíte moje bludy?
- Páleč Vaše, Mistře Viklefe, i jeho vlastní.
Dokázal si vymyslet i vlastní. A já, plně
podle pravdy, je jenom nacházím v jeho
spisech. Hledám jeho omyly.
- Jeroným Byly to kdysi i tvé omyly.
- Páleč Tím spíš. Tím spíš jsem povinen je hledat.
Já jsem prohlédl a své omyly jsem odsoudil.
Přál bych ti, Jeně, abys prohlédl také
a prošel tou očištnou lázní.
- Stanislav Cítíš se čistý?
- Páleč Cože?
- Stanislav Jestli se cítíš čistý, po té očištné lázni?
- Páleč Já ano. Vy ne, pane rektore? /Husovi/
Stanislav ze Znojma byl tvůj učitel! On tě
učil prvním krůčkům filozofa a teologa.
Měl jsi ho rád a on si vážil tebe. A taky
on našel sílu k odvolání.
- Stanislav /Pálčovi/ Prošel jsem tou lázní s tebou.
Nebyla to ani tak očištná lázeň, jako špinavé
vězení v krásném městě Boloňa.
- Páleč A co tím chcete říct?
- Stanislav Ještě si vzpomínáš, s jakým svatým od-
hodláním jsme vyjžděli z Prahy? Ubránit
v Římě právo univerzity na hledání pravdy?
Ubránit Husa, Viklefa, ubránit Čechy před
nařčením pana arcibiskupa?
- Zbyněk Nic jiného než žalovat v Římě mi nezbývalo.
Léte jsem nemohl nic jiného.
- Stanislav /si nevšímá arcibiskupa/ Vydrželo nám to

odhodlání až do krásného města Boloni. Tam nás zavřel Baltazar Cossa, tenkrát ještě nebyl papež, můj bože, už je to devět let. Ale pozdější papež už dobře věděl, jak uspořádat očistnou lázeň.

- Páleč Podepsal jste to.
- Stanislav Ano, podepsal.
- Páleč Chcete říct, že nedobrovolně?
- Stanislav Nikdo mi nevedl ruku. Podepsal jsem sám.
- Páleč Tak - jestli vy jste z toho svého podpisu nevyvodil důsledky, já ano. Držel jsem se svého přátelství, pokud to šlo - a ještě kousek dál. Potom - přítel Hus, přítelkyně pravda. Komu nebo čemu dát přednost, je jasné.
- Jeroným Ta slova zněla - přítel Páleč, přítelkyně pravda - I ta slova jsi mu ukradl.
- Páleč Jenom je teď používám ve správném smyslu. A ostatně proti vám všem, když ani pan rektor mě nepodpoří, proti vám všem jsem přesvědčen, že jsem i teď jeho přítel - a lepší, nežli vy, kteří chcete podřezávat žaláříky a přemýšlíte, jak ho zachránit před hranicí.
- Zúl Vy ho chcete zachránit před věčným ohněm pekelným.
- Páleč Ano. Je na tom něco k smíchu? Podle pravdy říkám koncilu všecko, co vím.
- Stanislav /chmurně, zvolna, sám/ A ta tvoje pravda se narodila před devíti lety v Boloni.
- Páleč Naše pravda, pane rektore. I vy jste podepsal.
- Stanislav Jistě.
- Páleč A nezrodila se před devíti lety. Je to staletími osvědčená pravda církve svaté. A nikdo z vás mě nepřesvědčí, že pravé přátelství spočívá v obdivu. Přítel je ten, kdo ti dokáže ukázat tvé chyby.

- Zúl A vypálí je žhavým železem.
- Páleč Ano - přátelství musí být někdy i kruté.
- Kojata Tedy pánové, já vás obdivuju. Vy nakonec dokážete, že se v Kostnici bude upalovat z lásky.
- Páleč /hledišti/ Bydleli jsme spolu, jídali z jedné misky, přeli se celé noci. Cesty se scházejí a rozcházejí. Naše se rozešly.
- Petr A rozhodl ses postavit se do jedné řady s Michalem de Causis. Který vybral od krále peníze na založení zlatých dolů, pak s nimi odjel do Říma a koupil si tam svůj vlastní zlatý důl: úřad!
- Václav A to jsou moji poddaní! Všichni! Vybrat od krále peníze - a pořídít si za ně vévodství nebo mitru nebo aspoň kobyly.
- Páleč Odmítám být srovnáván s Michalem de Causis!
- Jakoubek Ale stojíš vedle něho. Žaluješ s ním.
- Páleč On hájí sám sebe a svoje podvody. Doufá, že v ohňostroji slov se na ně zapomene. Já hájím...
- Zúl Pravdu?
- Páleč /po chvíli/ Sebe. Myslete si - že sebe. On... /míní Husa/ by měl pochopit.
- Zúl On chápe všecko.
- Jakoubek To jenom my jsme nechápaví.
- Páleč Když člověk pozná omyl, zdá se vám počestnější zelézt a neříkat nic? Anebo říct upřímně - mýlil jsem se.
- Petr A udat všechny ty, co se mýlili se mnou.
- Páleč Bojovat o ně. Ne proti nim! O ně bojovat. O jejich duši!

Jeroným A páni kardinálové možná zapomenou, žes ještě nedávno, trochu dokonce i po Boloni...

/Páleč mlčí. Chvilka ticha/

O ŽENÁCH A SNECH

Žofie Opravdu si myslíte, že vás pozval, abyste se hádali?

Kojata Nikdo, prosím, neví, proč nás pozval.

Zúl /posměšně/ Abyste si řekli, kdo je mív a kdo je víc vinen, že tu teď čeká na smrt.

Páleč /se na něj osopí/ A kdo by vinen tím, že tebe pověsili za hrdlo.

Zúl Já sám, Mistře Pálči, já sám.

Jeroným Ani on se nikdy neschovával za jiné.

Žofie /hledíšti/ Třeba chceš, abychom ti stvrdili tvůj čin. Tvé odhodlání. Abychom řekli - jsme s tebou, souhlasíme s tebou, budeme s tebou i zítra v katedrále, i na tom koňském mrchovišti, na němž se řekne konec. Ale žádná žena nikdy nepřikývne, když ten, kdo je jí drahý, jde na smrt. Žena život dává - Jene, a v bolestech. Vím, že o nás nemáš valně mínění, všechny to víme.

Jakoubek "Mladých žen se varuj, nevěř jejich víře."

Žofie To řekl?

Jakoubek To napsal.

Žofie /s mírným úsměvem/ Neumím číst.

Jakoubek A taky citoval svatého Augustina - čím je žena nábožnějši, tím je smilnějši a pod zástěrkou náboženství kryje se jed smilstva.

Betka A co tím chcete říct?

Jakoubek Jenom - co si myslel o ženách.

- Betka A co si myslíte vy?
- Jakoubek Kdo já jsem, abych si něco myslel? Učím se od těch, co byli větší než já.
- Zúl A co se učíš teď od něho? Umřít?
- Betka Není spravedlivý. Ani on není spravedlivý.
- Lefl A k němu jsou spravedliví?
- Žofie My ano. Nebo se aspoň snažíme. Je to málo, Jene?

/Přechází kupředu, začala hudba,
světlo na ostatní prostor se
přitmívá/

Když jsi stával v Betlémské kapli
a shlížel na nás z výše kazatelny,
mohls tam spatřit mnoho ženských očí,
upjatých na tebe.

Ta kaple je velká,
dvacetina Prahy se tam vejde
- a často tam i byla.
Ty ženy byly možná všelijaké,
jistě i děvky z nevěstinců tadyhle pana
faráře,
hřích, Jene, zbožnosti nebrání,
spíš nutí hledat tiché odpuštění.
I královna ti tam někdy naslouchala
a věř, že slyšela.
"Nyní rozmnožena jest nepravost,
protože vystydla v nás láska.
Vystydla totiž církev, jež kyla vřelá
a teplá,
dokud dávala přednost myšlenkám před
majetkem."

Vidíš - pamatuju si.
A ta slova byla vřelá a teplá,
v těch slovech byla láska horoucí,
třeba slova sotva mohou co proměnit.
Teď tě tady za ta slova soudí,
já nevím, za která, nevyznám se v Písmu.
Jedno ale vím,
třebaže je to smutné vědění.

Vím, cos chtěl,
vím, oč jsi usíloval,
bylo to jednoduché
a nezastrou to žádné spory o proměnách
hostie.

Chtěl jsi, aby ti,
co nám říkají, jak máme žít,
alespoň sami tak opravdu žili.
A dokonce možná by ti stačilo,
kdyby se snažili tak žít.
Je krásné poslouchat to dole pod
kazatelnou,

na svatém místě,
z výmluvných úst.
Ale ti všichni pod tebou,
tovaryši a děvky, sluhové
a taky královna,
ti všichni věděli,
že přece nikdo není učitelem, aby učil
sebe.

Chce, aby ctnostně žili ostatní
a oni aby je dál mohli učit.
Ti všichni pod tebou ti byli vděční,
že ten sen je nadpozemsky krásný.
Ale jen ty nahore,
jediný pošetilý
- a v té chvíli i pošetile milovaný -
jediný ty sis myslel,
že sny mohou přestat být sny.
Proto jsme za tebou chodili do Betléma,
pro tu nádhernou nechápavost jsme tě
milovali
a proto ses mýlil
a tou myšlenkou jsi vinen.

/Kojata tleská, hudba končí,
scéna se plně osvětluje/

- Zbyněk Nikdo není zvědav na tvůj potlesk.
Kojata Komu čest, tomu čest.
Zikmund /líbá Žofii ruku/ Velice jemné, velice
taktní.

O BETLÉMĚ A HRÍCHU

- Václav /Žofii/ Jsem rád, že i vy přiznáváte jeho vinu.
- Žofie Ničemu nerozumíte, králi.
- Zikmund Rozumí všemu, je král.
- Václav A ty jsi císař a nerozumíš ničemu!
- Zikmund Ale bratře! Já přece nepotřebuju ničemu rozumět. Cokoli řeknu, je vnuknutí boží.
- Zú! A hotovo. Správně. Já lidi učím, jak žít.
- Kojata /hledišti/ No vidíte, Mistře. Oni totiž mají jistotu. Farářská komže - malá jistota. Kardinálský klobouk, velikánská jistota. A koruna - to už je ta vůbec největší. Oni totiž vůbec nemají zapotřebí, aby poslouchali, co si vyprávíte v nějakém Betlémě. Jim úplně stačilo, když se doslechli, že jste mluvil proti nim.
- Zbyněk Tobě to nestačilo?
- Kojata Mně, prosím, moc zajímalo, co on to tam vlastně říká. /Omluvně/ Farářská komže, malá jistota.
- Zbyněk Snad nechceš říct, žes tam chodil.
- Kojata To jsem si, prosím, nemohl dovolit. Kdyby mě tam někdo poznal - a že jaksi moji figuru těžko schovat za sloup - snad by mě tam i utloukli. A zapisovat, co říká, tam prosím chodil Jan Protiva z Nové Vsi, nebezpečné povolání, ale on byl aspoň nenápadnější.
- Zbyněk Takže ty, kdyby ses nebál, tak bys chodil do Betléma na jeho kázání.
- Kojata Kdybych se nebál. Toseví, pane arcibiskupe, když jste dal zhasit a zlomit svíce a hodit k Betlému třemi kameny, to pak už bylo

pro našince nebezpečné jenom se objevit někde okolo. Buď by mě tam spráskali věřící, nebo udal nějaký klerik u vaší konzistoře. Ale zase beze zpráv, co se tam děje, to jsem nikdy nebyl. Takové dobře vedené lázně, Julinko, předved', kde se mečiska a tulichy musí odevzdat v šatně, to je prosím studnice zpráv. Tam se dovíte i to, co není.

/Všichni jsou už znechuceni Julinkou, odvrátili se od ní - a tak ona se už pokusila jenom moc nedbale/

- Zbyněk A takové jsem já měl duchovenstvo.
- Lefl Sám jste povolal Mistra Jana, aby kázal na kněžském synodu.
- Zbyněk To už je dávno.
- Lefl Neříkal tam nic jiného, než co už tenkrát kázal v Betlémské kapli.
- Zbyněk /se rozlítí/ A já jsem nechtěl napravovat kněžské hříchy? Já jsem nechtěl vylepšit církev?!
- Jakoubek Chtěl být svatý Tomáš!
- Viklef Každý chtěl vylepšit církev, protože každý věděl, že tak už to dál nejde.
- Jakoubek Vylepšila se až na tři papeže!
- Lefl On ale jediný za to má umřít!
- Kojata No protože on jediný to vzal vážně! Církev napravuje každý, no proč ne? I Jeho Svatost Urban Šestý chtěl napravovat církev, jenomže to vzal vážně a začal od kardinálů. No to je dožralo! Zvlášť když on měl břevno v oku svém. No tak to všechno vlastně začalo.
- Zikmund Drž hubu.

Kojata Ale to je pravda, prosím. Nesmí se to brát vážně.

Zikmund Drž hubu, nebo tě dám utopit.

Kojata /hledišti/ Tady názorně vidíte, Mistře, jak se musí s pravdou jenom opatrně. Tedy s vaším dovolením, já si taky trochu myslím, že jste vinen.

Jakoubek Dokonce i tahle krysa ho má soudit?

Kojata Říkáte, že to třeba pomůže.

/Hudba, světla/

Krysa sem, krysa tam,
třeba si mě nevsímejte.
Jeden světec pravil:
stálý styk se špatnými lidmi zvětšuje
sklon k špatnosti.

No dobře -
ale jak se člověk nemá stýkat sám se sebou?
Já vím, dá se říct
ber si příklad z pařížského kardinála,
počestnost sama,
ten, kdyby jenom zahléd Julinku,
šel by se z toho zpovídat,
Julinko, ukloň se.
Je to světec a zítra půjde poděkovat Bohu,
že mu bylo dopřáno odsoudit vás k upálení.
Já se ve své ničemnosti
nemohu přimět brát si ho za příklad.
Já totiž Julinku miluju, to byste neřek.
Já vím - vy nás milujete všechny,
ale někdy si říkám,
je to víc než jenom milovat jednu Julinku?
Julinko, neklaň se, není se čím chlubit.
Taky prý jste miloval krásný šat
a šachy, a češtinu, no, možné to je,
třeba i s češtinou se dá zhřešit,
možná má taky svoje oblíny a utěšená
údolí.

Ale přece jenom - vy, Mistře Jene,
víte o hříchu moc málo.
Odvolat se vám zdá přeukrutný hřích
a možná i je.
Ale hřích, Mistře, je snad to jediné,

co nás dělí od zvířat a andělů,
hřích je to jediné opravdu lidské,
věřte mi, já se v hříchu vyznám.
Pravda může být nelidská,
hřích nikdy.

/Hudba končí, světla/

O UČENOSTI

Páleč Co je pravda a co hřích rozhodují teď nej-
moudřejší lidé z křesťanstva.

Lefl Kostnický koncil, že?

Páleč Ano, kostnický koncil.

Lefl Ty, Mistře Pálči, se tu cítíš jako skalisko
v moři, co? Jak skalisko, co odolá všem vlnám.

Páleč Moře je svatá církev a celý křesťanský svět.
Vy jste jenom rybník. Celé Čechy jsou jenom
rybník.

Václav Můj poddaný! To mluví o svém království,
o sloupu křesťanstva.

Zikmund To byla myšlenka za kolik sklenic?

Václav Co?

Zikmund Ty máš přece vždycky myšlenky za čtyři piva,
za jedenáct piv... Jenom když jsi úplně
náhodou střízliv, tak tě pojme jediná, nád-
herná, všeobjímající myšlenka: pivo.

Václav /Žofii/ Neposlouchej ho!

Žofie Má pravdu.

Václav Pravdu! /Hledišti/ "Pravdu v zemi činiti
a ploditi a vždy při ní státi". Víš, co to
je? Heslo panské jednoty! Té špinavé bandy
pánů šlechticů, co mě, mě dali zavřít -
a celou dobu jdou tobě po krku. Pravda je,
Mistře Jene, moc často lež!

Kojata Tedy Milosti, teď jste tomu spařil čumák.

- Viklef Podle mého ani pravda není tak moc důležitá.
- Zbyněk Je vidět, že jsi právem otec všech kacířů.
- Viklef Podle mě je důležité pravdu hledat.
- Páleč Na bludných cestách?
- Viklef Na všech cestách.
- Jeroným A on nehledal? Celý svět hledá, vážený Mistře. Dokonce ani vy jste nebyl začátek. Dokonce i celý tenhle koncil se aspoň tváří, že hledá.
- Viklef Jistě. Ale začnete-li si myslet, že jste našli...
- Jeroným Tak co?
- Viklef Tak zapalujete hranici sami pod sebou.
- Jeroným Proto vy jste nenašel a zemřel poklidně v posteli.
- Viklef Já jsem našel a v pochybách i napsal. Objevili jste v mých spisech čtyřicet pět bludů. To - promiňte mi - jste v Praze, i tady v Kostnici jenom žabaři. Čtyřicet pět! To moji přátelé v Oxfordu jich objevili dvě stě šedesát sedm. Tomu říkám vědecká práce.
"Zahrada jedovatých květů a otrávených bylin" říkali mému dílu. Byli to i trochu básníci.
- Jeroným A co tím chcete říct?
- Viklef Že skutečná teologie neříká ano - ne. Skutečný teolog moc dobře ví, že pochybnost není o nic méně krásná, než nalezená pravda.
- Jeroným Pochyboval tisíckrát. Všichni jsme pochybovali.
- Žofie Myslíte, že teď nepochybuje? Teď, v téhle chvíli? Proč bychom tu jinak byli? My jsme jeho pochybnost.

jeho pochybnost.

Viklef

Pozdní pochybnost. Učenec, Mistře Jene, mluví latinsky. Jsme podivná skupina lidí, již pochopit mohou jen ti, co mluví stejným jazykem. Ostatní leda rozmělní a rozžvýkají a zpitvoří a překroutí a vykastrují naše slova a přizpůsobí nikoli pravdě. Nikoli pravdě, Mistře Jene! Svým potřebám. Měl jsi v té Betlémské kapli kázat latinsky.

Petr

Aby mu v Praze nikdo nerozuměl!

Viklef

Aby ti rozuměli zasvěcenci.

Petr

Takže - i vy byste ho odsoudil? I vy?

Viklef

Proč odsuzovat? Rozsudek znamená ano - ne, nic mezi tím, rozsudek je bez odstínů. Ale podle mého, Jene, zradil jsi vědu. Nepochyboval jsi dost.

/Vyšel na předscénu, zní hudba, světlo se soustřeďuje/

Co když mají pravdu učení protivníci,
co si tak krásně rozdělili člověka?
"Jsou věci, které nikdy nepochopíme
a tak je nechme Svatým otcům,
ti rozumějí všemu.
A dají nám pokoj,
budem-li rozjímat a pochybovat a hledat
v celém tom ostatním zmatení světa."
Co když mají nominalisté pravdu?
A my dva,
co pracně shledáváme křehké důkazy,
že člověk je celý
a že ho nerozdělíš,
že je stvoření boží
a sám trochu bůh,
že může pochopit všechno,
dokonce i sebe sama
- co když my se mýlíme?
Jsou snad támhle ten tlustoch
a ta polooblečená děvka
tak trochu bohové?

- Kojata To, prosím, chraňbůh! Když, tak možná nějaký pohanský maličký bůžek...
- Viklef /Husovi/ Nepochyboval jsi dost.
Vlastně jsi dost ani nehledal.
Chtěl jsi měnit svět,
protože se ti nelíbil.
Bylo ti líto těch pod tvou kazatelnou,
těch na Betlémském plácku,
těch v Staroměstských hradbách.
Bylo ti líto chudoby těla i chudoby
ducha,
bylo ti líto!
Jenže věda je latinská, Mistře Jene,
a nemůže být ani česká,
ani lítostivá.
- /Hudba končí, scéna se osvětluje/
- Jeroným Říkáš vlastně totéž, co arcibiskup.
- Viklef Ano, je to s podivem. I když páčil mé knihy.
- Zbyněk Nikdy jsem je nečetl, neumím číst.
- Viklef Proto taky hledáte jistoty, arcibiskupe.
Já zas nejistoty.
- Fáleč I vy, Mistře Viklefe, stojíte svým způsobem
před kostnickým tribunálem.
- Viklef Stojím už dlouho před soudem božím.
- Petr Ale před tím tribunálem stojí váš stoupenec.
Váš žák! Jestliže neodvolá, učiní to trochu
i za vás.
- Viklef Špatný žák. Mluvil příliš česky.
- Jeroným Potom i já jsem špatný váš žák.
- Viklef Je to pravděpodobné.
- Stanislav Ale jestliže i vy ho odsuzujete - pak i vy
říkáte - odvolej!
- Viklef Je mi to lhostejné.
- Betka Vám ho není líto?

- Viklef Lítost, jak už jsem se zmínil, je pro učence choroba.
- Betka Lžete.
- Viklef Nelžu nikdy.
- Betka Potom teda vůbec nic nechápete.
- Viklef /pokrčí rameny/ Říkal jsem: "rozžvýkají, zpřítvoří a překroutí vaše slova."
- Jeroným Učenec nesmí znát lítost? A zoufalství?
A cit?
- Viklef Tak skvělý učenec se, bohužel, ještě nenarodil. Ale občas někdo z nás dokáže nezatahovat city do bádání.
- Jeroným Je nás tu dost, co si mohou dělat nárok na učenost. Stanislav ze Znojma, Petr z Mladoňovic, Jakoulek ze Stříbra! A co myslíte, že nás sem přivedlo? Do minoritského vězení, v den, kdy on má umřít? Učenost?
- Viklef Přivedlo nás sem všechny jeho blouznění.
- Bernard Přece jenom - je to učenec. Vyzná se.
- Viklef Vy myslíte, že naše lítost a naše zoufalství?
- Betka Ano, co jiného?
- Jeroným /otřesen svým zklamáním/ A já jsem vás ctil!
- Žofie Co když se nedá nic opravdu poznat bez lítosti a bez zoufalství?
- Viklef Jste jenom žena.
- Žofie /s úsměvem/ Ano. Ale nemohu to napravit.
- Viklef Co po mně chcete? Jde vám o to, aby odvolal! Proč ne? Z hlediska vědění je to lhostejné. /Hledišti/ Tak proč bys měl hořet? Proč bys měl pánům kardinálům dělat to potěšení?
- Zikmund Ti nejrozumnější vědí, že odvolat pomůže tobě i církvi.
- Viklef A zároveň nepomůže ničemu. /Hledišti/

Říkám ti, je to lhostejné. A hořet kvůli něčemu, co je lhostejné, pokládám za zbytečný přepych.

O SAMOTĚ

- Zikmund Kcstničský koncil nemůže být lhostejný nikomu v křesťanstvu. Ale dobře, jestli tu vůbec kvůli něčemu jsme, tak abychom pomohli ve chvíli rozhodnutí. A pomoci může jediné - odvolání. Tak všichni řekněte, co si myslíte - a on ať si to jednoduše přebere. Pořádám už koncil. To musím pořádat i tuhle noc?!
- Zú! Tu si pořádá on sám.
- Zikmund Tak proč nic neříká? /Hledišti/ Proč mlčíš?
- Stanislav /prosebně/ I Mistr Viklef si myslí - odvolej. I on říká - jsi trochu - vinen. Něčím jiným, než tvrdí kardinálové, ale i on říká... /Ostatním/ Tak pomozte mi přece!
- /Hledí úpěnlivě do hlediště,
všichni postupně vystupují vedle
něj - a každý tomu "svému" místu
v hledišti/
- Jeroným Jestli stojíš o náš soud...
- Lefl /trpce a sklesle/ Všichni to říkáme. Ne, že by se nám to chtělo říkat...
- Petr My jenom nevidíme žádnou jinou cestu.
- Jakoubek Cestu k čemu?
- Kojata Aby žil, Mistře Jakoubku, aby žil.
- Lefl /Kojatovi/ Nechci, aby tys stál vedle mě.
- Kojata Ale stojím, už je to tak. To se stává.
- Jakoubek /Jeronýmovi/ Ty taky chceš, aby odvolal?
- Jeroným Ano. I já chci, aby žil.

- Václav Samozřejmě, že by měl odvolat. Když nic, tak aby aspoň na celém království neulpěla skvrna kacířství.
- Žofie A na tobě.
- Václav Ovšem, že na mně. Já jsem to království. I kdyby stokrát nebyl kacíř, měl by odvolat.
- Stanislav /Pálčovi/ Ty, Mistře?
- Páleč Je svým způsobem vinen - a měl by odvolat.
- Stanislav Paní královno?
- Žofie Ano.
- Václav Co - ano?
- Žofie Ať odvolá. /Hledišti/ Nic nestojí za život, Jene. Nic!
- Stanislav Pane z Ostředka?
- Zúl Ano.
- Betka Ano.
- Bernard Ty se do toho nepleť.
- Zbyněk Ano. Krom toho, neodvolat je sebevražda - a sebevražda je vždycky hřích.
- Lefl /jen souhlasí/ Jinak to nejde.
- Stanislav /téměř prosí hlediště!/ Všichni... všichni si myslíme... tvůj král, tvůj císař, tvůj přítel, tvůj učitel, tvůj žák...
- Jakoubek Já ne. Co se díváte? Já prostě nesouhlasím. /Jeronýmovi/ A chápu všechny ostatní. Ale tebe...
- Jeroným Proč zrovna mě?
- Jakoubek Byls jeho nejbližší. Zač ho teď soudí, pocházelo i z hlavy Jeronýma Pražského.
- Jeroným A ty si myslíš, že to nevím?!

- Zikmund To vědí dokonce i páni kardinálové - a řekl bych, že ti to sečtou.
- Jakoubek On - nesmí odvolat. On - není jako ty.
- Jeroným A jaký jsem já?
- Jakoubek Točíš se po větru, Jeronýme. Ty bys teď poslechl. On - ne.
- Jeroným Odvolal jsem už ve Vídni, slavnostně a se vší parádou. Odvolal bych i v Oxfordu a v Paříži a v Heidelbergu, kdyby se mi odtamtud nepodařilo utéct, nežli mě stačili zavřít. Odvolal jsem - a šel jsem dál šířit odvolané!
/Hleďišti/ Myslíš si, že naší pravdy ubylo, když jsem ji v těžké chvíli odvolal?
- Jakoubek Ubylo tvé cti.
- Jeroným A že ses nezmínil, když jsme se potom v Praze potkávali?
- Jakoubek Nechtěl jsem tě přivádět do rozpaků.
- Jeroným Díky, Jakoubku ze Stříbra! Vřelé díky za ohledy. Moje čest! A v tomhle světě! /Julince/ Zakládáte si na své cti, slečno?
- Kojata Julinka je způsobná a svým způsobem, prosím, i ctnostná.
- Jeroným /Jakoubkovi/ No tak vidíš. Já jsem také svým způsobem ctnostný, všichni jsme svým způsobem ctnostní. Ty ovšem nejctnostnější ze všech!
- Jakoubek Nejsm na nic pyšný.
- Jeroným Jsi. Jsi pyšný na svou ctnost, celý se nadouváš ctností - a chceš, aby on zítra hořel ne za svou! Za tvoji ctnost!
- Jakoubek Neposlouchej ho!

/Vychází do popředí, světla se na něj soustřeďují, hudba/

Nebo ano, poslouchej.
 Ano, i za nás, i za mě, nehodného.
 Za všechny ty, co stáli pod tvou kazatel-
 nou!
 Tys přece věděl, že jednou přijde chvíle
 ano - ne.
 A dokonce jsi věděl, že ta chvíle bude
 krutá.

Chceš se snad vrátit domů
 a říci do očí všem,
 všem do očí -
 "nešlo to, nemá to smysl,
 vždycky vás přinutí odvolat.
 Učil jsem pravdu,
 ale ani sám jsem za ní nedokázal stát
 - tak ani vy nemusíte?"
 To bys řekl v Praze,
 na Krakovci, v Sezimově Ústí,
 na kněžském synodu, na vysokém učení?
 Ty přece nejsi Jeroným Pražský
 nebo Matěj z Knína nebo Štěpán Páleč!
 Jsi Mistr Jan
 - a už ani to ne.
 Jsi kalich!
 Ty sám jsi ještě odtud
 souhlasil s tím svatým znamením,
 ty sám jsi vzkazoval - vytrvejte,
 najděte v sobě sílu.
 A bylo mnoho svatých mučedníků
 a tys je ctil a učil jsi je ctít.
 Jsi prvním mučedníkem kalicha,
 sám sis tu cestu zvolil.
 Celým svým životem jsi dotvrzoval,
 že pravda stojí
 i za ten život.
 Nebudeš sám zítra na hranici,
 nikdy nebudeš sám.
 I kdyby nikdo z nás,
 tak s tebou bude kalich
 a kdesi nad ním
 hukot chorálu.

/Bernard vstoupil do okruhu svět-
 la, štítivě, ve dvou prstech podává
 Jakoubkovi katovskou kápi. Hudba
 končí/

- Jakoubek Co to je?
- Bernard Odznaky kata.
- Jakoubek Co já s tím?
- Bernard Právě jste je svým způsobem na sebe oblékl.
- Jeroným Tak si to vem! Natáhni to na sebe!
- Jakoubek Jsem já snad jeho kat?!
- Jeroným Ty přece miluješ znaky! Vymyslel sis kalich, nebo si aspoň myslíš, žeš ho vymyslel. Znak místo myšlenek! A pod tím znakov hnutí! A vedle Jakoubek ze Stříbra, co velebí mučedníky a nádherným, sytým barytonem posílá lidi prolít i poslední kapku krve, jenom to nesmí být jeho krev! Už máš svůj kalich, zítra budeš mít mučelníka, pozítří hezky za rohem, za hradbami Prahy už budeš slavným prorokem!
- Jakoubek Urážíš-li mě, urážíš i jeho!
- Jeroným Ach, Jene, k čemu nás tu máš?! Proč si myslíš, že my, právě my ti můžem říct něco rozumného, my, slabí, ješitní, váhaví?! Proč nejsi radší sám?!
- Zúl Bude sám. V té chvíli je každý sám.
- Jeroným Kde je to děvče? Zpívej! Zpívej o statečnosti, když už nám statečnost chybí nebo ji máme pokřivenou. Zpívej!

/Betka zpívá píseň o statečnosti, hlasy se zmnožují, Jeroným tu píseň překřikuje/

A vy, pánové, tanec!
Taneček názorů a postojů a připomínek,
myšlenek a myšleneček, ústupů a výpadů,
taktik a strategií, tančíme, pánové!

/Světlo se soustřeďuje na zpěvačku, stíny počínají tančit, píseň se rozlila do síly - ale náhle se v ní ozvou tvrdé rytmy pochodu kardinálů,

zezadu už zas postupuje ta pestrá,
svítivá řada církevních knížat
a jáhen s kadidlem, v hudbě se oba
rytmy chvíli potýkají, kardinálové
už přešli řadu křesel a nechali za
sebou tančící, zastaví se až v po-
předí - a náhle je ticho. Soud stojí,
mlčky hledí do hlediště, jen kaditel-
nice se pohybuje a dýmá. Šikem kardi-
nálů projde Stanislav ze Znojma/

Stanislav Odvoláš?

Jeroným /po chvíli se i on proplete mezi vznešenou spo-
lečností, utrhne se na jáhna s kaditelnici/
Nech toho.

/Jáhen poslušně postaví svůj nástroj
na zem. Jeroným do hlediště - ale
mluví k ostatním/

On vůbec není zvědav na náš soud.

/Před kardinály se objeví i ostatní,
tázavě se dívají do hlediště. Jeroným
se k nim otočí/

On soudí nás.

T M A

/Hudba tlumeně hraje, stíny zvolna přicházejí na jeviště... někteří bloumají kolem, jiní se usadí do svých křesel až po dlouhé době sedí každý z nich na svém - a mlčí. Jen Bernardovi a Betce nepatří žádné křeslo/

O POMOCI ZDÁNLIVÉ

Bernard Potřebuješ něco? Vodu? Chleba? Inkoust, co tu není, nebo aspoň, co o něm nevím?

Betka /hledišti/ Píseň?

Bernard Už jsou odzpívány...

Betka Naději?

Bernard Vybledává, že? Vyhořívá. Ztrácí se. /Obrací se ke křeslům/ Tak pánové, jestli pro něj ještě vůbec něco chcete udělat, tak abyste jenom tak nechytali lelky. Červencová noc je krátká.

Zikmund Nemůžem pro něj nic udělat. A nejsme tu dobrovolně.

Bernard Jak myslíte.

/Rozcházejí se s Betkou k oběma portálům/

Zikmund /po dlouhé chvíli vybuchne/ No to je nesnesitelné! Jaké on má právo nás soudit?! /Husovi/ Já jsem tvůj pán! A tobě nepřísluší mít vůbec o mně nějaký úsudek! Na tvůj názor se tě nikdo neptá, ty nemáš mít vůbec žádné názory.

Lefl Právě za názory ho budou zítra upalovat.

Zikmund Neměl žádné mít! Byl by teď biskupem.

Zbyněk /se rozesměje/ To bych mu přál. Aby ho udělali arcibiskupem nad takovou bandou strašně spravedlivých knihožroutů, jako byl on sám nebo tadyhle Jeroným. Aby ti vodili pražskými ulicemi osla, osla, prosím!, a na něm nevěstku církve. A ty bys byl odpovědný za církevní život!

Stanislav Všichni jsme odpovědní za církevní život.

Zbyněk /si nevšímá rektora/ V Praze pětadvacet škol a u každé zpěvácký chór - a ty buď arcibiskupem!

To bych ti přál. To bych rád viděl, jak bys nás soudil potom.

Václav Nemá co nás soudit. A když, tak je to lhostejné.

Žofie Není.

Václav Jeho úsudek je nám naprosto lhostejný.

Žofie Není. Ani tobě ne.

Václav Proč?

Žofie Protože jde na smrt.

Václav To není žádný dobrý důvod.

Zbyněk A nebude to první smrt v téhle při. V Klatovech utopili dominikána, co vybíral na odpustky.

Jakoubek A vy jste dali stít Martina, Jana a Staška, svaté pražské mučedníky!

Zbyněk A vy jste zas neměli nic lepšího na práci, než je slavnostně pohřbívat v Betlémské kapli. A přitom jste v Tachově jednoho upálili a dva utopili v Ohři! Ti neměli slavnostní pohřeb, ti ne!

Jakoubek A co tím chcete říct, arcibiskupe?

Zikmund Že smrt v těchhle časech nikoho nepřekvapuje a nedává nikomu žádná zvláštní práva.

Jeroným /vykřikne/ On ještě žije! Ještě se na nás dívá!

Kojata No tak - na mě není moc povznášející pohled, já to uznávám... Ale měli bychom se aspoň tvářit, že pro něho chceme něco udělat. Aspoň se tvářit, pánové, líp to vypadá.

Lefl Jestli ho zítra upálí, zvedne se v Čechách bouře.

Kojata Pro něho pozdě, pane z Lažan.

Petr Co tím myslíš - tvářit se?

Kojata Co takhle tu hranici koupit?

- Petr Cože?
- Kojata Složit penízek k penízku - a jednoduše koupit.
- Petr Chci pro něho něco udělat. Opravdu něco udělat, nejenom se tvářit.
- Kojata Ale koupě je přece čin. A neříkejte mi, prosím, že jsou věci, které se koupit nedají.
- Jakoubek Jenomže takové opravdu jsou.
- Kojata Já vím o jediném.
- Jakoubek Je jich víc, než si umíš představit. Například čest. Například svědomí...
- Kojata Ta jediná je smrt. Tu, Julinko, nepodplatíme. Ale čest se, prosím, kupuje, i svědomí je na prodej - neříkám, že vždycky. Kupuje se arcibiskupství, papežská tiara, kupuje se láska, vražda - a dokonce i boží odpuštění té vraždy, proč by nešla koupit jedna mizerná hranice.
- Páleč Protože ji nikdo neprodá.
- Kojata Páni kardinálové prodají všecko. To, prosím, berte jako jednu z jistot našeho věku.
- Páleč Museli by prodat své vědomí moci.
- Petr A z té vyrazí vždycky víc než z tvého úplatku.
- Kojata Ale nikdo je nechce o nic připravit, tak se to přece nedělá.
- Lefl A jak se to dělá? Řekni jak - a já to udělám.
- Kojata To se to upalování přeloží daleko od města, hodně kouře, žádné plameny, potom takzvaně mrtvého odveze loďka po Rýnu... Koncil uchová svou čest, koncil nikoho neupaluje, trest bez prolití krve.
- Lefl Kdo by to mohl zařídit?

- Kojata Leckdo. Jindřich Klem, Konrád Wallenrod, kostnický purkmistr, každý vězenský dozorce...
- Bernard I vězenští dozorcí mají svou čest.
- Kojata Ale to se rozumí, jak by ne? Každý různě drahou. Ale způsobů je řada, prosím. Například, velmi jednoduché řešení: dá se upálit někdo jiný. Kdopak pozná pod tou čepicí s namalovanými čerty, jestli je to právě ten český kacíř? Přijal byste takovou úlohu, mladý muži?
- Petr Jakou?
- Kojata Dát se upálit místo něho. Abyste jeho zachoval při životě?
- Petr Nevím.
- Kojata Ani by to nebylo třeba. Vždycky se najde nějaký nešťastník, co si zaslouží smrt, ani nemusí vědět proč. Stojí to peníze, toseví - ale mnozí z nás jsou bohatí. A nikdo z nás nechce, aby zemřel.
- Stanislav Mnozí z nás vůbec nejsme v Kostnici. Mnozí jsme mrtví!
- Kojata Toseví. Říkám přece - trochu se tvářit. My bychom chtěli pomoci, ale buď tu nejsme nebo jsme mrtví, nebo nic nezmůžeme. Strašně bychom rádi pomohli, to se nosí. /Hledišti/ Dokonce to i potěší, že? A soudíš-li nás opravdu, hned nás soudíš líp. Chtěli jsme tu hranici koupit. Nemohli jsme.
- Žofie Jsi odporný.
- Kojata Jak jinak? Já jsem tu od toho, prosím.

O ŠELMĚ RYŠAVÉ A ČESKÉ POVAZE

Zikmund

/postoupí kupředu, hudba, světlo/

Něco ti povím.
 Byly mi čtyři roky,
 když mě zasnoubili uherské princezně.
 A pětadvacet,
 když konečně její otec umřel
 a já měl dostat Uhry.
 Královna vdova si našla milence
 a nijak nespěchala odevzdat zemi budoucímu
 zeti.

Až ty Uhry dobyl Karel Neapolský
 a to mě ovšem honem volala do Uher.
 Jenomže za chvíli ji to zas přešlo,
 pozvali si totiž neapolského skřeta na Budín
 a tam ho s milencem jednoduše utloukli...
 A zas si vládli sami,
 vůbec ne zvědaví na nějakého Zikmunda.
 Když jsem se konečně dostal s vojskem do Uher,
 už zatím rozhořčení Neapolci zajali obě
 ty ženské

a utloukli pro změnu toho milence.
 A já stál pod hradbami města
 a vysoko nade mnou,
 před mýma očima,
 zlomili krk královně vdově
 a hodili mi ji k nohám.
 Nemáš tušení, jaký třesk vydá lidské tělo,
 když dopadne z výšky.
 Stíhlý krk její dcery,
 té uherské princezny nahoře na hradbách,
 byla ta jediná tenoučká nitka,
 co mě spojovala s uherským trůnem.
 A já jsem dokázal,
 že ten krk nezlomili.
 Lstí, lží, penězi, vším.
 Byl jsem mladíček
 a tohle byly moje školy.
 Školy šelmy ryšavé, jak mi říkáte.
 A ty chceš po mně, abych držel svoje slovo?
 Dal jsem ochranný glejt svému bratrančí,
 své krvi
 - a pak jsem ho zavřel na Bezděz.
 Tobě, toseví, nejde o uherský trůn,
 tobě jde o pravdu!

A to za ni ani nechceš platit?
 Já musel vždycky všecko zaplatit.
 Ty neodpovídáš za nic.
 Ale já jsem meč svaté církve,
 která teď dokonce nemá ani pastýřskou
 berlu,
 má jenom ten můj meč.
 To já jsem sehnal do Kostnice tu smečku
 kardinálských vlků,
 myslíš, že sem chtěli?
 Ti jsou schopni navolit si deset papežů,
 jen podle toho, jak se jim to bude hodit.
 A já je tu musím udržet,
 jinak už je nikdy nikdo nedá dohromady
 a z církve zbudou trosky.
 Znáš ty nějakou jinou sílu,
 co je schopna udržet svět pohromadě?
 Aby se nesežral,
 aby si vzájemně nezlomil krk
 a nesvrhl sám sebe z hradeb?
 Já jinou neznám.
 A že vlci občas potřebují ovečku,
 tos věděl.
 Je to jen směla ovečky,
 vlci za nic nemohou,
 vlci jsou vlci.
 Taky já jsem vlk.
 Soudíš mě za to?
 Potom
 suď chleba, že je chléb
 a nebe, že je nebe.
 To je všecko.

/Hudba končí, scéna se osvětluje/

Václav Nikdy bys ty Uhry nedobyl, nebýt mé pomoci.

Zikmund Byla to tvá povinnost. Byl jsi římský císař.

Václav Před tebou! Dávno před tebou!

Zikmund /jaksi rozbolavěl tou svou zpovědí - a je náhle vzteklý a hořký/ Všecko jsi byl přede mnou!
 Byly ti dva roky, když tě korunovali na českého krále! Nikdy nic sis nemusel dobývat ani v potu tváře ani v prachu bitvy. Proto jsi nakonec taky všecko ztratil.

Václav Ještě pořád jsem český král.

- Zikmund Tos řekl dobře. Ještě pořád. Ty, bratříčku, totiž nikdy nic nedotáhneš do konce. Jsi česká povaha.
- Žofie Taky ty jsi Čech.
- Zikmund Jenom ze čtvrtiny.
- Václav Jsme jednoho rodu.
- Zikmund Jenomže ty jsi zkrátka víc Čech. Stokrát začít, nic nedokončit. Když narazíš, radši uhnout. To jste vy!
- Lefl A on?
- Zikmund Co on?
- Lefl On to taky - nedotáhne do konce?
- Zikmund To se uvidí teprve zítra.
- Václav On to dotáhne do konce! /Hledišti/ Já ti nařizuji, já, tvůj král, abys zítra neodvolal. Nesmíš odvolat! Ať on má vztek!
- Žofie Můj bože! Musíte být ke všemu ještě podlý?
- Václav /zaskočen z nenadálé strany/ Co to říkáte? Já přece chci, aby dokázal, že Češi... že prostě neuhýbají!
- Žofie Tak proč vy uhýbáte pořád?
- Václav /zmaten/ Já... jsem jenom ze čtvrtiny Čech!
- Zikmund /dobromyslně vysvětluje královně/ To u něho není podlost. Obyčejná hloupost. Ovšem - podlost bývá u hlouposti blízko.
- Václav Tak potom ty jsi největší idiot z nás ze všech, protože jsi určitě nejpodlejší.
- Zikmund /královně/ Má vždycky jenom jednu jedinou myšlenku, takovou ničím nezkalenou.
- Václav Já tě nenávidím.
- Zikmund Já vím. Ale teď jsme spolu například zadobře.

Ani tu nenávist jsi nedotáhl do konce. A jestliže támhleten kacíř...

Václav Není kacíř!

Zikmund Proč?

Václav /opět zaskočen přímou a útočnou otázkou.
Až po chvíli najde odpověď/ Protože je to můj
poddaný.

Zikmund To není moc dobrý důvod. Už skoro před dvěma
sty lety vydal papež bulu proti kacířství
v Čechách. Jste kacíři z povolání. Jenom,
zkrátka, nakonec uhnete.

Žofie A jestli on neuhne?

Zikmund Tak je jednoduše výjimka. Bílá vrána.

Petr V Praze je mnoho takových.

Zikmund Těch, co poslouchali v Betlémské kapli?

Petr Těch.

Zikmund /mávne rukou/ To jsou Češi.

Jeroným Skoro všichni tady jsme Češi. Vy ovšem jenom
ze čtvrtiny.

Zikmund No a nezdá se ti, když se tak trochu po nás roz-
hlídneš...? Kdekdo z vás si každou chvíli bere
na sebe šedivý plášť s bílým křížem, dokonce jste
na to kacířství i hrdí. Ale jenom než támhletoho
chytí v Boloni, tebe ve Vídni... Kacíři na
chvilku.

Jeroným Nejsme kacíři. Hledáme církev čistou a laskavou...

Zikmund A našli jste?!

Jeroným Hledáme.

Zikmund Ano. Ty teď například ve věži svatého Pavla,
pouta na rukou. A nejít můžeš leda smečku
kardinálů, z nichž někteří jsou světci, někteří
vlci - a pár je tam i lotrů. Poměr lotrů
a světců se občas může měnit - a to je tak
všecko.

- Jeroným Říkáte zkrátka, že nic se změnit nedá.
- Zikmund Ale dá, toseví, že dá. Ale jenom trochu - a většinou ne moc rovnými cestami.
- Jeroným A co když právě tomu nevěříme.
- Zikmund Jestliže on zítra neuhne, jestliže zůstane tou bílou vránou - přijdou ti jistě do tvého vězení vyprávět, jak ho vedli letní Kostnicí, jak ho připoutávali ke kůlu, jak se objevily první plamínky. Vylíčí ti to sytými barvami. - Odvoláš?
- Jeroným Nevím.
- Zikmund Uhneš?
- Jeroným Říkám, že nevím.
- Zikmund Uhýbáš už teď. Jsi Čech, Jeronýme.
- Stanislav Já jsem to začal, to uhýbání. Já a Matěj z Knína. Suď mě, máš na to právo.

/Hudba a světlo/

Jenom si, prosím, nemysli
 - to nezpůsobil strach.
 Anebo ano, strach,
 ale ne o sebe, ne strach z plamenů,
 ne ze smrti.
 Nikdy jsem ti to neřekl,
 nechtěl jsem se omlouvat,
 před tebou ne.
 Ale teď,
 kdypak si my dva ještě něco řeknem?
 Teď chci, abys to věděl.
 Ne na omluvu. Jenom abys věděl:
 odvolal jsem.
 Posypal hlavu vrchovatým, zlaceným pohárem
 popela
 a oni na mě lili víno, tvrdili, že mešní,
 aby mě očistili.
 A já tam stál v tom boloňském chrámu,
 čůrky špinavého popela stékaly po tvářích
 - a já stál rovně.

Třeba se ti to nezdá, ale já byl hrdý.
 Že jsem dokázal snést to ponížení,
 ty čůrky, to předříkávání Baltazara Cossy
 a říkal jsem své CONFITEOR nahlas
 a zřetelně,
 zatímco Mistr Páleč je nezřetelně drmolil,
 protože se styděl.
 Já ne,
 já neodvolával ze strachu.
 Já jsem si zlomil srdce, pověst, čest,
 abych vám opatřil chvílku.
 Ne sobě, vám!
 Já byl váš rektor,
 ponižovali mě přece místo vás.
 Divil jsem se tehdy v tom boloňském chrámu,
 až kam to sahají rektorské povinnosti.
 Ale byl jsem stařec,
 co záleželo na mně?
 A univerzita, ty, Jeroným,
 Páleč ještě, myslel jsem si tehdy,
 copak vy všichni nestojíte
 za kus mé cti?
 Šest let,
 šest let jsem pro vás získal,
 vím, ne já sám, možná víc okolnosti
 a zmatek a trochu i král,
 šest let jste mohli hledat
 a přít se
 a pořádat své quodlibety,
 šest let jsi mohl kázat.
 Dnes se to zdá málo,
 ale já tenkrát věřil sotva v rok.
 A ten váš rok mi stál
 za léta vlastního ponížení,
 za léta, Jene,
 nejenom za tu chvílku s popelem a vínem,
 ponížení nepomíjí, jenom se sčítá,
 prožiješ je znovu při každé vzpomínce.
 Zříkal jsem se zvučně vás i vašich názorů
 - a zvláštní věc,
 cítil se v té chvíli víc vaším rektorem,
 než když jste v Praze v kruhu kolem mne
 naslouchali pochybným moudrostem starce.
 Chtěl jsem jenom, abys věděl,
 proč Stanislav ze Znojma...
 tenkrát v Boloni...
 A možná žes to věděl,
 že mluvím zbytečně.

Páleč Nedřmolil jsem tenkrát nezřetelně, mýlíte se, Magnificence.

/Světla - hudba skončila/

Stanislav A nestyděl ses?

Páleč Ne.

Stanislav Neříkáš pravdu.

Páleč No tak dobře, ano, tenkrát jsem se ještě styděl. Dnes se stydím za tehdejší stud.

Petr Dnes jsi přesvědčen.

Páleč Ano.

Petr Ještě dlouho po Boloni jsi nebyl. Ještě dlouho jsi nám tiskl ruku a omlouval se za tu Boloňu.

Páleč Kolísal jsem. Je na tom něco divného?

Petr Nic, Mistře Pálči.

Jeroným Teď už máš dokolísáno?

Páleč On má právo mě soudit, on možná ano. Ale vy ne! Vy ne! Vy nikdy!

Bernard Vy to, pánové, vedete nějak špatně.

Páleč Ty se mezi nás nepleť! Jsi žalárník - a hotovo! Co se ti řekne, to uděláš.

Bernard Ne ale uznejte, že i výkonná síla může mít svůj názor. Neříkám, že to něčemu pomůže, ale názor mít může.

Betka Tati! Nikdy jsi neměl žádné názory.

Bernard Náhodou vždycky!

Betka Nikdys je k ničemu nepotřeboval, nikdo se tě na nic neptal.

Bernard To ještě neznamená, že jsem je neměl. Jenomže k ctnostem žalárníka patří nenosit své názory na trh.

Petr Tak je nenos ani teď.

Bernard Ale musím, vy to vedete špatně! Ráno na krku

a vy se tu zabýváte sami sebou. No dobře, je to lidská přirozenost, sám pro sebe je člověk to nejzajímavější, ale vy jste jaksi zapomněli, že on by měl dnes, dnes, prosím, už dnes, pomalu svítá, že on by měl odvolat.

Žofie Jsme jeho - a na tvoje stíny.

Bernard No ale - vždyť ho upálí.

Zikmund No a?!

Bernard Kdyby odvolal, třeba by ho tu nechali.

Zikmund A co je ti do toho?!

Bernard To náhodou je. Dozorci bez vězňů, to ani není žádný dozorce. Když dozorce nemá žádné vězně, musí si nějaké opatřit, jinak by se, abych tak řekl, necítil využitý. I žalárník, pánové, chce mít pocit, že něco dělá pro křesťanstvo. /Hledišti/ Takže - kdybys ty odvolal - tak třeba i leckoho zachráníš před tímhle kriminálem. Leckomu nezabuší na dveře, nespoutají ho, nepovedou ulicemi, nezarahotí za ním tyhle dveře. Za dominikány neručím. Ti jsou schopni zavřít kdekoho. Ale tady, tady jsme františkáni minorité, miluju ptactvo nebeské...

O KŮŽI NOŠENÉ NA TRH

Páleč /Jeronýmovi/ Jak ty se odvažuješ mě soudit? Jsi možná větší kacíř nežli on! Odsoudili tě v Oxfordu i ve Vídni, na Litvě, říká se, že ses klaněl i pohanským modlám. Jestli jeho zítra upálí, tak i pod tebou už hoří trochu hranice.

Jeroným "Vždycky jsi byl samá ženská..." - Já jenom napovídám.

Páleč Vždycky jsi byl samá ženská!

Jeroným A odsoudili mě i v Paříži i v Heidelbergu, nezapomeň.

Páleč Církev nezapomene.

Petr Jaká církev? Kostnický koncil?

Páleč

Církev je jen jedna. /Oboří se na Petra/ A co ty? Co ty se sem pleteš. Poslouchat za rohem, to je všecko, co dokáže Petr z Mladonovic. Obyčejný špeh! Vyslechnout, co říká císařská milost - a hned to zatepla někam donést. Jestli jeho zítra upálí, tak ty to popíšeš dojemnými slovy, bude se to přednášet ze všech kazatelen v Čechách - a ty se budeš skromně usmívat. Jenom já nesu kůži na trh.

Jeroným

Čí kůži? Jeho?

Páleč

Svou, Jeronýme, svou. Už dnes mě nenávidíte. A zítra, až tenhle zmetek /míní ovšem Petra z Mladonovic/ donese do Prahy, co se dělo v Kostnici...

Jeroným

Nikdy se do Prahy nevrátíš.

Páleč

Vrátím! Je to moje univerzita. Spolu s tebou - /dovolává se hlediště/ spolu s tebou jsme z ní udělali české vysoké učení. Tři roky po Boloni jsme ještě stáli vedle sebe, to nepopřeš. /Jeronýmovi/ Dokonce i vedle tebe jsem dokázal stát.

Zikmund

Nepřeceňujte se.

Páleč

Dosáhli jsme Kutnohorského dekretu a tří hlasů na univerzitě pro Čechy.

Zikmund

Říkám ti - nepřeceňuj se. Mému bratříčkovi jste se prostě zas jednou hodili do krámu, to je všecko.

Václav

Co tím chceš říct?

Zikmund

Pisánský koncil ti přece slíbil, že tě zas udělá římským císařem. No a to ty hned nevidíš nalevo napravo. Němci s Pisou nesouhlasili. Češi ano. Tak jsi dal Čechům tři hlasy, byl jsi hned hotov.

Václav

To není pravda!

Zikmund

Tys měl snad jiné důvody než císařskou korunu? Tuhle moji korunu?

- Václav Ovšem.
- Zikmund A jaké, smím-li se ptát?
- Václav Vlastenectví, například. On... /ukazuje do hlediště/ by ti to potvrdil.
- Zikmund Ó! Kromě kacířství byl ještě vlastenec!
- Lefl "Čechové jsou bídnější, než psi a hadi, protože pes hájí lůžko, na němž leží - a kdyby jiný pes ho chtěl odehnat, bojoval by s ním - a had tolikéž. Nás však Němci utiskují - a my mlčíme."
- Zikmund /Václavovi/ To ovšem řekl on, /ukazuje do hlediště/ ne doufám ty.
- Václav To řekl on - a já s ním souhlasím.
- Zikmund Jak vznešené. /Pálčovi/ A ty se nepřeceňuj. Univerzitu máte českou jenom proto, že král je vlastenec.
- Páleč Vždycky je třeba vyčkat vhodné chvíle. My jsme jí vyčkali - a dokázali ji využít.
- Viklef A k čemu?
- Jakoubek Nač se to ptáte?
- Viklef Já se jenom tak obyčejně ptám - k čemu jste té chvíle využili?
- Jakoubek K šíření vašich myšlenek, Mistře Viklefe! Vašich myšlenek!
- Viklef A z Prahy odešlo dva tisíce, někteří říkají osm tisíc studentů a učenců.
- Jakoubek Kteří byli proti vašim tezím.
- Viklef Teze potřebují protivníka, jinak slábnou. Jestli jste tohle nepochopili, už z těch tezí děláte jenom slova.
- Jakoubek Vaše myšlenky skoro nikdo neznal. Teprve Praha je udělala slavné.

- Viklef Myšlenky jsou buď k něčemu nebo k ničemu. Jestli jsou slavné, tak jim to podle mého dřív nebo později škodí. /Hledišti/ To o těch psech a hadech jsi říkal česky?
- Petr To volal vášnivě z betlémské kazatelny.
- Viklef /posměšně/ Tak to se Čechům muselo líbit. /Hledišti/ Říkám ti - mluvil jsi málo latinsky. Příliš tě zajímali ti pod kazatelnou. Aby tvé myšlenky byly slavné.
- Jeroným A tebe zajímalo co? Ti nad kazatelnou? Nebo drápat si doma brkem?
- Viklef Mě zajímaly otázky víry.
- Jeroným /sám je tím překvapen/ I tebe soudí! Dokonce i tebe, který ho kdysi oslnil.
- Viklef Ať soudí. Až andělé zadují do rohů, budeme souzeni všichni. Myslel jsi příliš na život, Jene.
- Jakoubek A nač má myslet kněz, když ne na zbožný život?
- Viklef Na smrt.
- Jeroným /útočně/ Má se stát poustevníkem a především nemá kázat, že?
- Viklef A čeho dosáhl? Že se v Praze prodalo jen málo odpustků, a že tam teď máte malou, venkovskou univerzitu.
- Zikmund A neříkejte, že jednotnou, to byste nebyli Češi.
- Žofie Jenomže tou malou venkovskou univerzitou se dnes zabývá nejvyšší shromáždění v křesťanstvu.
- Zikmund Nezabývá, odsuzuje ji.
- Pálež To ne! To ne, prosím, to já odmítám.
- Zikmund Nemáš co odmítat.
- Pálež Kostnický koncil soudí Jana Husa, nikoli pražskou univerzitu. Já jsem taky z pražského učení. A nejsem souzen, jsem mezi žalobci.
- Petr Hrdě.

- Páleč Ano, aspoň se snažím vypadat hrdě. Dobré jméno univerzity se nedá nechat v rukou zlodějů jako je Michal de Causis.
- Jakoubek Nikdo tě neprosil, abys v Kostnici hájil univerzitu.
- Páleč No a já ji hájím, i když se mě o to nikdo neprosil. Jinak...
- Jakoubek Co jinak?
- Páleč Jinak nás rozeženou do všech konců světa.
- Žofie /sarkasticky/ Tu malou bezvýznamnou venkovskou univerzitu!
- Páleč /hledíšti/ Jinak řeknou, že jsme všichni jako ty. - A všechny nás poženou na hranici.
- Jeronym /volně, trpce/ Ale my nejsme všichni jako on.
- Páleč To jsem se právě snažil dokázat svatému shromáždění kardinálů. Na nepochopení - jsem připraven.
- Lefl Buď klidný, kardinálové pochopili.
- Páleč Nepochopí Praha.
- Lefl Ale i na to jsi připraven.
- Páleč Ano, dokonce i na to! /Hledíšti/ A věřím, že i ty, aspoň ve skrytu duše, moc dobře víš, že kdybych nežaloval já, chopili by se toho jiní. V Praze je pět kapitul, čtyřicet kostelů, pětadvacet klášterů, tisíce žalobců, kteří byli horší než já.
- Kojata To, prosím, zopakujte, pane Mistr, to je velká myšlenka.
- Páleč Není na ní nic velkého.
- Kojata To totiž zároveň říkáte - proč by na tom měl vydělat někdo jiný, když na tom můžu trhnout já.

- Páleč To i tahle veš mě může urážet?
- Kojata Já, prosím, neurážím, já to, prosím, obdivuju. To já totiž neumím. Abych si tadyhle, když spím s holkou, říkal, že je to k větší slávě boží, nebo když lžu, že to dělám pro univerzitu, to se mně ne a ne podařit. Já si to třeba i řeknu, ale marná sláva, opravdu tomu uvěřit, na to já nemám dost, abych tak řekl, mravní síly na to nemám dost.
- Páleč Nikdy jsem neříkal nic, čemu bych nevěřil. Nikdy jsem vědomě nelhal.
- Jakoubek A to před Boloňou nebo po Boloni?
- Páleč Říkal jsem pravdu před Boloňou i po Boloni.
- Kojata No a to já právě obdivuju. Říkat pravý opak, než co jsem říkal předtím, to svede každý. Ale uvěřit tomu! Mravní síla!

O TĚCH, CO MOHOU VŠECKO

- Václav Proč mám takové duchovenstvo? Proč mám takové poddané? Proč mám takového bratra? Proč právě já? Čím jsem si to zasloužil?
- Zbyněk A já? Čím jsem si to zasloužil já?
- Zikmund /Václavovi/ Nezasloužil ses nikdy o nic.
- Žofie Vždycky šlo všecko jenom kolem vás. A když to nechtělo jen tak přejít, tak jste před tím utekli. Někam do lesů nebo za hradbu pohárů s vínem.
- Václav /Žofii/ I vy? Dokonce i vy?
- Žofie /ukazuje do hlediště/ On vás soudí. Ne já. Ale říkal jste, že je vám to lhostejné.
- Václav /přechází kupředu, světla, hudba/

Je. Je mi to lhostejné. Při správné hladině vína ti najednou všecko začne připadat různě

vě lhostejné. Jenom tu správnou hladinu
trefit, to je to nejtěžší na životě lid-
ském. Vždycky jsem si říkal - já to do-
kážu, já jsem král. Od dětské peřinky
jsem král, předurčený bohem i k tomu nej-
těžšímu: utrefit správnou hladinu.

Julinka

/překvapivě právě Julinka, doposud nemá, na
druhé straně předscény, se soustředěným světlem,
podobně jako král/

Já jsem

- ty už se možná nebudeš pamatovat,

já jsem ta husopaska,

což ji potkal u lesa kousek od Benešova.

Já vím, už tak nevypadám.

Ztratila se mi tehdy jedna husa,

slzy se koulely po tváři a já si klekla,

klekla a prosila tě,

abys šel se mnou a řekl na statku,

že tys ji přeješ,

že sis ji vzal,

jinak mě ubijou.

Klečela jsem

a byl jsi jediná moje naděje,

byl jsi střed mého zoufalství.

Václav

správná hladina je pohyblivá
a ovšem kmitá hned sem, hned tam.

Jeden řecký pohan měl říci,

že duše je stvořena z ohně

a duše nejlepších

se ani v smrti nestane vodou,

takové prý zůstávají ohněm,

jenž zapaluje dál.

Proto jsou - podle pohana -

duše těch nejlepších suché,

leč duše opilců jen smutně,

beznadějně mokré.

Byl to, toseví, filozof pohanský,

co můžeš čekat od pohana?

Mysleli si, co chtěli,

podle toho ty myšlenky vypadaly.

Ale "nečinný, nepotřebný,

nedbalý narušitel svaté římské říše",

to o mně řekla křesťanská knížata,

podporovaná, jak jinak, mým bratrem.

O mně,
co byl už v dětské peřince král!
Co mohl a může
všecko.

Julinka

Ptal ses mě, jak mi pomůže,
když ty teď budeš o té huse lhát
a já jsem vyhrkla z celé té hloubky
zoufalství,

jsi kněz
a vám je dovoleno všecko.
Nezapomenu na tvoji tvář v té chvíli.
Šel jsi se mnou a lhal jsi kvůli mně
a oni mě neutloukli, jak vidíš.
A já jsem jenom ještě dlouho nechápala,
proč tě tak zděsilo, když malá holka řekla
ty přece můžeš všecko.
Až dlouho potom jsem to pochopila.
Říkala jim
- nemůžete a ani nesmíte.
No a tak tě za to teď zabijou.

Václav

Oba jsme měli právo hrát jejich hru,
hru na všemohoucí,
oba jsme nechtěli.
To se neodpouští.
Tebe to přivedlo do Kostnice,
mě - k růžové lhostejnosti.
Nevím o Kostnici a nevím, že mě soudíš.
A kdybych věděl,
bylo by mi to jedno.

Julinka

Já jsem co jsem, holka z lázní,
suď mě jak chceš,
mě soudí všichni.
Pořád lepší nežli být husopaska.

/Hudba končí, světla se vrací/

Kojeta

Řeklas to krásně, Julinko, ale nemáš pravdu.
My opravdu můžeme všecko, zaplatíme pámbru, když
jsi kněz, můžeš si dovolit všecko. I tebe na-
příklad. Já jsem živý důkaz.

Zikmund

Zacpěte mu už někdo hubu!

Kojeta

Toseví, člověk není zrovna oblíben, ale jediná
skutečná potíž, Julinko, je zbavit se svědomí.

Kdesi v tobě - mokré suché - pořád kdesi jakési nic, ani dobrý lazebník ti to z těla nevyřízne - pořád to škrábe nebo - když jsi silnější povaha - tak aspoň šimrá. Podle mě by se upálit mělo svědomí. Velká kostnická hranice! Ohňostroj. Lidová veselice a Te Deum laudamus. Nikdo by nebyl upalován a všichni by se zpěvem, se zpěvem, pane arcibiskupe, i vy byste zpíval, všichni by se odebrali do našich lázní.

- Páleč Ten člověk uráží nejsvětější city každého křesťana!
- Kojata Na hranici nikoho neposílám, Mistře Pálči.
- Páleč Ty chceš říct, že já...
- Lefl Říká to právem.
- Páleč Odmítám! Protestuji. Nikdo mě nikdy neslyšel říct, že je vinen.
- Petr Ty jsi souzen!
- Jakoubek Teď nejde o jeho vinu, teď jde o tvoji.
- Páleč Opakuj to ještě jednou!
- Jakoubek Jde o tvoji vinu.
- Páleč A o tvoji ne? Ty jsi neviněátko s tím tvým kalichem?
- Jeroným Jenom do toho! Trhejte si komže a mlaťte se birectama. Brkem mířit do oka, to je nejúčinnější.
- Bernard Žádné rvačky tady! Rvačka je děj - a my už jsme řekli, tahle noc nemá děj.

O BOJI

- Lefl V Praze se to mělo vybojovat.
- Bernard To je rozumná řeč. V Praze prosím. Tady je poklidné minoritské vězení.
- Lefl Tady je pozdě.
- Kojata Nikdy není pozdě, prosím. Život jde dál, naše lázně vzkvétají...
- Lefl /hledišti/ Když v Praze zabili Marka, Jana a Staška, když jsme je pohřbili v Betlémské kapli, stačilo jediné tvoje slovo. Jediné tvoje slovo - a Praha by vybuchla. Smetla by těch pětadvacet klášterů, těch pelechů zla, zatočila by s takovými jako je tenhle ten!

/Myslí Kojata, ten se uklání/

Stačilo jediné tvé slovo, a mohl jsi žít, uprostřed věrných - a smát se koncilu!

- Jeronym A on je neřekl. Uvažovals někdy proč?
- Lefl A tys čtrnáct dní mlčel! Jestli jsme my tady všichni zbabělci, tak v Praze ne. Tam ne!
- Jeronym Uvažovals někdy, proč mlčel?
- Lefl Uvažuju o tom celé ty tři roky. A jestli jsem i chvílemi chápal - tak dnes nechápu.
- Jeronym Jestli dá zítra svůj život, bude to jeho život. Jeho! Ne tvůj - a ne životy jiných.
- Lefl Jste někdy až příliš moudří, vy páni v biretech a sutanách. Ale tohle je krvavá pře a bez krve se neobejdete. Měl jsi zvednout město, když se dalo vyhrát.
- Jeronym Jindřichu Lefle z Lažan! Copak cílem je vyhrát? A co je cíl? Nechat se připoutat ke kůlu?
- Pálec Vy jste se zbláznili! Copak se tohle dá vyhrát?
- Lefl Tenkrát se dalo.

- Zbyněk Na jak dlouho?
- Lefl To by se vidělo. /Jeronýmovi/ Tak co je podle tebe cíl? Když ne vyhrát?!
- Jeroným /neví/ Co je cíl...
- Jakoubek Kalich. Znamení kalicha!
- Zbyněk Já... jsem možná jenom hlupák - a hlupáci bývají dobromyslní. Vyčítám si často, že jsem byl třeba až moc dobromyslný. Ale... vy byste opravdu... ty kláštery, čtyřicet kostelů...
- Lefl O kostely se staráte, co takhle o víru? Vy jste nedali zavřít Betlém?
- Zbyněk Nevypálili jsme jej.
- Lefl Jednou se to býlí musí vytrhat i s kořeny. Vytrhat a spálit!
- Jeroným Všichni pořád vytrháváte býlí! Jsi stejný jako kostnický koncil!
- Lefl Já? Protože po vás chci, abyste jednou, jednou za život nebyli zbabělí?
- Páleč Co bys byl dělal s tou Prahou? Kde byly tisíce věrných římu. Všecky bys zabil?
- Žofie Jestliže papež pozdvihl kříž proti Neapoli, myslíš, že by váhal poslat křížáky na Prahu? Taky tvoje je ta Praha, Otec vlasti z ní stvořil nádherné město!...
- Lefl Padl bych na jejích hradbách.
- Žofie A s tebou tisíce jiných.
- Lefl /plně si vědom vážnosti té odpovědi/ A se mnou tisíce jiných.
- Václav Nic takového se nestalo a nestane. Praha není žádné kacířské město a je tam klid.
- Petr A myslíte, že bude, až tam dojde zpráva o jeho smrti?

- Páleč. Až jim tam ty přineseš!
- Kojata Julinko, na tom něco je, u toho my být nemusíme. Tak se mi zdá, že si z Prahy vyjedeme na venkovské statky.
- Lefl Měl jsem to udělat sám.
- Petr Co?
- Lefl Měl jsem říct to slovo. Tu jiskru. Třeba i moje slovo by tenkrát stačilo.
- Páleč A byl bys mnohonásobný vrah.
- Václav Praha je klidná - a jakékoli jiskry jsou jí lhostejné.
- Lefl Císař má pravdu, jsme Češi, nic nedotáhnem do konce. Jakoubek si myslí, že zítra v duchu půjde vedle něho. Ale my všichni tam budem. My všichni jsme ho totiž k té hranici přistrkovali. Naše "možná", naše "co kdyby".
- Zúl Ty též?
- Lefl Já též.
- Kojata Upřímně řečeno, pánové, všichni jsme vinni. Kdyby sem vešel kdokoli, kdo se jenom trochu podobá archandělovi a zařval by dost nahlas: "Kdo to byl?" - všichni se začnem provinile zvedat.
- Zúl /Leflovi/ Proč ty se cítíš vinen?
- Lefl Nezkusil jsem říct tenkrát to slovo.
- Zbyněk A nespálil jsi kláštery, nevymordoval mnichy a nemohl sis přivlastnit jejich statky. Církevní statky, to je tvoje víra, nic jiného!
- Lefl To je lež!
- Zbyněk To je pravda!
- Lefl Mizerná arcibiskupská lež!
- Zbyněk To si jenom nepřiznáváš, ani sám sobě ne!
- Lefl Soudíš nás podle sebe!

O MÍŘE ČINŮ A LIDÍ

- Jeroným Jen hezky do sebe, berla proti meči. Tančíme, pánové, zas jednou tančíme. "Tanečníci a tanečnice Bohu se rouhají, neb Kristus za ně na kříži jednu nohu přes druhou položil - a oni pod věnci pyšnými ruce roztahují, nohy překládají, jen aby v lehkosti pyšně se ukázali." To je svatý Bernard, pánové, a má pravdu, v lehkosti pyšně se ukazujem!
- Lefl /hledišti/ Nestojíme ti za to, abys umíral za nás. Nikdo z nás za to nestojí.
- Stanislav Neumírá za nás.
- Žofie A za co tedy? Ukažte mi něco, co stojí za život?
- Stanislav Za něco, čemu věří.
- Jakoubek A o čem ví, o čem ví!, že stojí za život.
- Jeroným A možná ani to neví jistě. Zpívej, děvče!
- Betka Už nejsou dobré písně.
- Jeroným Zpívej špatnou! Někdy se mi zdá každá píseň lepší než slova.
- Betka Tahle má slova.
- Jeroným Tak zpívej!
- Betka /zpívá/ Hranice vzplála tam na břehu Rýna,
na ní umírá dálné vlasti syn
a vůkol něho mnichů rota líná
rouhavým smíchem velebí svůj čin.
A vy se ptáte, kdo v těch plamenech?
Tot Mistr Jan, tot nejslavnější Čech.

/Z pozadí zas nastupuje známá fronta kardinálů. Postavy tančí, falanga se zastaví v polovině hloubky, na předscéně zůstal jenom Jeroným/

A vy se ptáte, kdo v těch plamenech?
Tot Mistr Jan, tot nejslavnější Čech.

/Světlo se soustřeďuje na Jeronýma,
ale zářivě pestrá a v prudkém světle
zůstává i falanga kardinálů v hloubi
jeviště/

Jeroným

Soudíš nás právem.
Všichni jsme tanečníci.
V lehkosti pyšně se ukazujem.
Já totiž odvolám, Jene.
I já, tvůj nejbližší, tvůj stín, tvůj druh,
i já všelijak překládám nohy přes sebe,
jsou to spoutané nohy,
kousek odtud, ve věži svatého Pavla.
Já vím:
"nebezpečím pohrdati,
ohni nepodlehnutí,
ranám jíti vstříc,
šípy vytrhovat z rozhalené hrudi...",
já vím.
Co všechno jsme si my dva neřekli?
Možná se víc bojím,
možná víc pohrdám soudci,
možná jenom lpím na životě,
vím o něm víc než ty, Jene,
vím, že je krásnější, nežli jsi ty kdy zažil,
nebyl jsem kněz,
sjezdil jsem půl světa
a poznal víc jeho darů.
Život je nepředstavitelně krásný, Jene.

Betka

/přikročila blíž/ To mu moc nepomáháte, pane.

Jeroným

Já se mu zpovídám.
V těch dlouhých nocích ve vězení
už jsem si vymyslel, co bych řekl,
až by mě přivázali ke kůlu:
"Přede mnou zapaluj, kate.
Kdybych se byl bál plamenů,
nikdy bych do Kostnice nepřišel."
Ta slova, Jene, nejsou lež,
vždyť přece
přišel jsem do Kostnice,
přibíl jsem na kostelní vrata,
že stojím vedle tebe a vždycky budu stát.
A přece se teď bojím.
"Přede mnou zapaluj, kate."
V duchu se to říká dobře.
Ale u kůlu...
Já, Jene, já odvolám.

/Hudba končí, světla/

Zikmund Myslím, že budeš mít příležitost ten svůj výrok proslovit. Páni kardinálové si tak krásná slova nanechají ujít.

Jeroným Je to možné. To už pak bude jejich věc.

Zikmund To ne, Jeronýme! Vždycky budeš mít volbu. I on ji ještě má.

/Zahřmí varhany - a falanga kardinálů se dá na postup. Jeronýmův výkřik je zastaví/

Jeroným Nemluví s vámi!

/Řada se zastavila, světlo na ní hasne, Jeroným se otočí do hlediště/

Skládám účty jemu.

Betka /Bernardovi/ Myslíš si, že soudí i mě?

Bernard Nesmysl. Nikdys ho předtím neviděla, nevíš, co kázal, nevíš vůbec, co je zač?!

Betka A stejně se mi zčá...

/Kardinálové setrvávají v přítmí a ne-uspořádaně v pozadí/

Zúl Všichni se mýlíte. Vůbec nás nesoudí, nesoudí nikoho. V takové ráno člověk nesoudí jiné, nemá to zapotřebí.

Páleč Máš s tím zkušenost, co?

Zúl Ano, mám s tím zkušenost.

Jakoubek Bojíš se jeho soudu?

Zúl To jenom my soudíme sami sebe. Měříme sebe jím - a už to nikdy nebude jinak.

Páleč A co jsi naměřil u sebe?

Zúl Že jsem vrah. Loupežný rytíř, kterého on,

právě on přiměl, že se pod šibenicí poklonil a požádal za odpuštění pražskou obec. Ne krále, ne Boha - pražskou obec. Naměřil jsem, že jsem se narodil ve špatných časech - a on možná též. Že se s ním nemohu měřit - a přece to dělám. A až to dělat přestanu, pak teprv budu opravdu mrtev.

Páleč

Ty už jsi mrtev!

Zúl

Ano. On skoro též.

Bernard

Tak pánové, přišla ta chvíle, to ráno, ráno toho dne. Račte si vybrat, prosím, velice módní, obojí kloboučky se teď v Kostnici nosí.

/Nese haldu červených hadrů a jakési papíry, chvíli potrvá, než zjistíme, oč běží. Kardinálové přistupují jednotlivě blíž, každý u "svého" zpovzdáli s kamennou tváří sledují výběr a hned se zas stahují dozadu. Hraje hudba, tichá, napjatá, zadržávací. Každý volí podle svého charakteru, někdo kradí, někdo okázale, někdo vnímá "svého" kardinála, někdo ne/

Váš strážný anděl, dozorce vašeho ducha nad vámi bdí, abyste se zařadili správně.

Kojata

A to je celý výběr?

Bernard

Už je to tak, žádné jiné nejsou!

Kojata

/si bere červenou kápi/ No tak jakápak volba?

Julinka

Já můžu taky?

Bernard

Ovšem.

/Julinka si bere papírovou čepici/

Kojata

No - Julinko...!

Václav

A to opravdu není nic mezi tím?

Bernard

/mu přidělí kápi a bez zdržování pokračuje v rozdávání/ Mezi tím je tisíc odstínů, stupňů

a mezistupňů, jenomže co naděláš, občas přijde ten nemilý okamžik, kdy zbývá jenom ano - ne. Pokračujte, prosím, nezdržujte provoz...

Stanislav /volí čepici/ Jestli mě mezi sebe přijmete...?

Bernard Do toho nikomu nic není, teď jenom vy sám, Magnificence.

Zikmund O mně nikdo nepochybuje.

Viklef Když už člověk volit musí... /Volí čepici/

/Žofie s pokrčením ramen a s omluvným pohledem bere kápi. A pak jí náhle s bolestným, divoký výkřikem praští o zem. Všichni se po ní ohlédnou, "její" kardinál laskavě, nikoli výhrůžně přistoupí blíž, ale Žofie si ho nevsímá, sama, o své vůli zas přistupuje k tomu červenému obláčku tkaniny - a zvolna jej zvedá/

Žofie /hledíšti/ Já jsem bavorská princezna, víš? My dotahujem věci do konce.

/Páleč tu svou kápi Bernardovi zlobně vytrhne. Někteří si své pokrývky hlavy hned nesazují, čepice je pomalována čerty, jak je známe z oné rytiny o upálení Mistra Jena. Také Zúl z Ostředka zvolil odznak kacíře a ovšem Petr a Jeroným Pražský, Jakoubek ze Stříbra a Lefl z Lažan.

- Arcibiskup bere samozřejmě kápi/

Bernard Takhle to vyšlo. /Stojí s poslední kápi a čepicí před Betkou/

Betka /si bere čepici/ To nevedí.

Bernard Nikdy jsi ho neviděla, nic o něm nevíš!

Betka To nevedí.

Páleč Ty nejsi Češka! Jsi z Kostnice, nijak se tě

to netýká! Jsi žalářnická dcerka!!

Betka

On nikoho nesoudí, říkal ten pán. My sami sebe.

/Nasadí si čepici s čerty, Bernard pokrčí rameny, narazí si svou kápi. "Kacíři" zůstávají v popředí, kati se stáhli do svých křesel, kardinálové do stínů v pozadí/

O KONCI

Zúl

/na předscéně, na chvílku se na něj soustředí světlo, ale hudba naopak ustala/

Ten den,
to moje ráno před dvanácti lety,
tehdy jsi mi řekl
- už máš na tomhle světě jenom jednu,
jedinou povinnost.
Jednu a žádnou jinou:
dobře umřít.
Tak já ti teď ta slova vracím.
Protos mě přec chtěl vidět, ne?

/Zařadí se mezi ostatní. S čepicemi na hlavách - Stanislav ze Znojma si ji zapomněl narazit a polekaně tak činí - přestali všichni mluvit se "svým" Husem, se svým místem v hledišti - a oslovují hlediště celé.
Volně, jako citát, bez hereckého akcentu/

Viklef

Píši tento list v žaláři v okovech, čekaje na-
zítrí odsouzení na smrt, maje plnou naději,
že mi Bůh dá sílu od pravdy neustoupit...

Zúl

... a bludů, z nichž jsem byl křivě nařčen,
neodpřisáhnout.

Jeroným

Prosím vás, věrní a v Bohu milí páni a paní,
bohatí i chudí, abyste pravdy, které jsem kázal
i psal, abyste té se drželi...

- Stanislav A mýlil-li jsem se kde, toho nedrželi.
A prosím kněží, aby dobré obyčeje milovali
a kněží nehodných, aby se varovali...
- Lefl A prosím pány, aby své chudině milostivě
činili...
- Betka A prosím měšťany, aby své obchody po právu
vedli...
- Jakoubek A prosím řemeslníky, aby své dílo dobře
odváděli...
- Petr A prosím mistry, aby dobré učili a žáky, aby
mistrů svých v dobrém následovali...
- Julinka A prosím, abyste na Betlém laskavi byli...
- Jeroným A také prosím, abyste se milovali, dobrých
násilím tlačiti nedali - a pravdy každému
přáli.

/Hudba. Kardinálové znovu v přítmí
nastupují, u křesel se k nim při-
pojí ty bizarní postavy v katov-
ských kápích, všichni zvolna po-
stupují, světlo sílí, je to pestrá
a mohutná síla.

Jeroným náhle vykřikne/

Čelem! Čelem k nim! Čelem!

/A otočí se proti tomu šiku, roz-
přáhne ruce k ostatním, není jich
mnoho, těch s čepicemi, ale spojili
se do řetězu, chrání teď vlastně
hledišť. A Jeronýmův hlas - možná
i s pomocí techniky - překonává
hudbu. Táž slova z jeho "vyznání"
zní teď docela jinak/

Přede mnou zapalujte, kati! Kdybych se byl bál
plamenů, nikdy bych do Kostnice nepřišel!

/Slabý řetěz lidských rukou stojí
nehnutě, kardinálové a ty podivné
figury v kápích se už zas daly

do pohybu. Hřmí varhany. Těsně u sebe
se ty dvě fronty zastaví - Petr
z Mladonovic se obrací k hledišti
a do náhlého ticha řekne zvolna
a vrcučně/

Petr

A když chtěl třetí sloku zazpívat, vítr se
vzbudil - a plamen jemu v tvář obrátil.
A tak umkl...

K O N E C

Oldřich Daněk

VY JSTE JAN

Divadelní fuga

Obálku navrhl Josef Vršťela. Rozmnožila DILIA v Praze.
Odpovědná redaktorka Helena Šimková.

39 - 11.764 - 1988 13/5

První náklad 200. Stran 76

Cena Kčs 10,- /dle výměru ČCÚ č. 491/25/83/